

Studier til Danmarks Historie i det 13de Aarhundrede.

F ø r s t e S t y k k e .

Underhandlingerne om Kong Valdemar den Andens Fangenskab.
Grevskabet Nørrehalland.

Af

C. Paludan-Müller.

Vidensk. Selsk. Skr., 5 Række, historisk og philosophisk Afd. 4 B. III.

Kjøbenhavn.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhle.

1869.

I.

At det store og rige Jordgods, Kong Valdemar den Første og hans to Sønner havde forenet i deres Haand som Arve- og Kjøbegods eller som Krøngods, ikke kunde holdes sammen, har været baade en Grund til og en Virkning af det danske Kongedømmes og Riges Svækkelse i det 13de Aarhundrede ved indre Splid og Kampe med Naboerne. Godsets Adspredelse begynder allerede under Kong Valdemar den Anden, først rimeligviis derved, at hans Søstre Richitza og Helene og hans Datter Sophia ved deres Ægteskab med fremmede Fyrster have faaet deres Medgift tildeels i Jordgods, men især efter og formedelst de Ulykker, der fra 1223 ramte Kongeslægten og Riget.

Kong Valdemar den Anden ophøiede i Aaret 1216 sin ældste, uægte Søn Nicolaus eller Niels til Greve af Halland¹⁾; men om Betydningen af denne Ophøielse vides aldeles Intet. Om den nye Greve virkelig har faaet hele Landskabet Halland som et dansk Kronlen, eller om han maaskee kun er belenet med Kongens eller Kronens Gods i Halland, er ubekjendt. Det vides ikke, at Nicolaus har foretaget Nogetsomhelst i Egenskab af Hallands Greve; og i de Forhandlinger, der længere hen i det 13de Aarhundrede førtes om Grevskabet Nørrehalland, paaberaabes aldrig denne ældre Grev Niels's Besiddelse af Landet eller hans Belening med Grevskabet. Intet andet vides end den nøgne Kjendsgjerning, at Kong Valdemar gjorde sin Søn til Greve af Halland, saa at den hele Forfremmelse maaskee har bestaaet alene i Titelen²⁾. Den staaer rimeligviis i Forbindelse med, at han enten i samme Aar 1216 eller først i det næste ægtede Oda af Schwerin, Datter af Grev Gunzelin den Anden, Broderdatter af Grev Henrik den Første. Hendes Fader døde sidst i 1220 eller foran i 1221; for hendes Medgift forskrev Farbroderen Grev Henrik hende Halvdelen af

¹⁾ Rykklosters Aarvog i Script. R. Dan. I, 165. Incerti autoris Chronicon Danicum, ib II, 172. Chronicon Danicum, III, 264. Om Tidsbestemmelsen see R. Usinger, Die dänischen Annalen und Chroniken des Mittelalters, Hannover 1861, S. 36.

²⁾ R. Usinger formoder i sin Deutsch-Dänische Geschichte S. 228, at Grev Nicolaus kun fik en stor Deel af Grevskabet Halland. Dette vilde forudsætte, at han dog under alle Omstændigheder fik en virkelig Besiddelse. Men hvorpaa denne Formodning grunder sig, faaer man ikke at vide.

Amtet Schwerin. Men det synes ikke, at nogen virkelig Deling er gaaet for sig, saa at først begge Brødrene med Grev Niels, senere, da denne og hans Svigerfader vare døde, Grev Henrik alene har besiddet hele Grevskabet saaledes, at Halvdelen af Amtet Schwerin heftede for Odas Medgift. I det mindste see vi dem alle Tre i Forening med deres Hustruer i Aaret 1217 at bortskænke Gods i Amtet Schwerin til Johaniterordenen ¹⁾.

Grev Niels af Halland døde efter et kort Ægteskab allerede Aar 1218 eller 1219 og efterlod sin Enke med en Søn, der bar Faderens Navn. Enken overlevede ham kun et Par Aar; allerede 1221 var hun død ²⁾. Hendes Farbroder var da paa Pilgrimsfærd til det hellige Land, medens hans Hustru Audacia med deres Søn Gunzelin forblev i Hjemmet ³⁾. — I denne Tingenes Stilling er det, at Kong Valdemar lige skæbnesvangert for sig, for Danmark og for Nordtydskland griber ind, idet han efter Fru Odas Død som Formynder for sin Sønesøn, den unge Niels, overdrager Albert af Orlamünde at tage Halvdelen af Amtet Schwerin i Besiddelse som den unge Niels's Arv, indtil denne blev myndig, eller, om han døde forinden, da for Kong Valdemar selv som Sønesønnens Arving ⁴⁾.

Grevskabet Schwerin nordfor Elben ⁵⁾ bestod af de to Amter *Schwerin* og *Boitzenburg*; thi Amtet *Wittenburg*, som Gunzelin den Anden havde faaet fra Grevskabet Ratzeburg ved dettes Erobring af Valdemar i Aaret 1201, var rimeligviis som Følge af Feiden med Kongen Aar 1208 taget i Besiddelse af dennes Nordalbingiske Lensmand Albert af Orlamünde og kom først senere ved Grev Henriks Krigslykke mod ham og mod Valdemar selv atter til Grevskabet Schwerin ⁶⁾. Det var alene Halvdelen af Amtet Schwerin, ikke Halvdelen af Grevskabet, der heftede for Fru Odas Medgift. Intet af de to Hoveddokumenter i denne Sag nævne *Grevskabet*. Grev Alberts Forpligtelsesbrev af 28 Februar 1221 taler kun om det halve *Amt* Schwerin; og vil man afvise dette, fordi vi ikke have Originalen, men kun et senere Udtog af den, saa maa man antage en meget høi Grad af Skjødesløshed hos Afskriveren, da Udtrykket kommer flere Gange igjen. Og det bestyrkes ved det schwerinske Aktstykke af 1283, som Grev Niels's Sønesøn erhvervede til Understøttelse for sin Fordring paa Nørrehalland, hvorom Mere nedenfor; — thi der hedder det, at Grev Gunzelin anviste sin Datter som *Medgift* Halvdelen af Borgen Schwerin

¹⁾ Mecklenburgisches Urkundenbuch, I, No. 230 p. 216.

²⁾ Mecklenb. Urkb. I, No. 275, p. 258.

³⁾ Lisch, Audacia, Gemahlinn des Grafen Heinrichs I von Schwerin, i Jahrbücher des Vereins für mecklenb. Geschichte, 27 Jahrgang S. 131 ff.

⁴⁾ Grev Albert af Orlamündes Gjenbrev til Kong Valdemar, dateret Ratkau, den 28 Februar 1221 findes i tydsk Udtog i Mecklenb. Urkundenb. I, anf. Sted.

⁵⁾ Om Grevernes betydelige Godser sydfor Elben, og om disses Forhold til Grevskabet, see v. Hammersteins Afhandling i Zeitschrift des historischen Vereins für Niedersachsen, Aarg. 1857.

⁶⁾ Amterne Schwerin, Boitzenburg og Wittenburg tog Grev Henrik I. til Len af Hertug Albert af Sachsen d. 16 Februar 1227. Mecklenb. Urkb. I, No. 338. p. 329.

og af det til denne liggende Land, hvad der kun kan forstaaes om Amtet, ikke om de schwerinske Grevers hele Besiddelse. Utroeligt er det ogsaa, at den ene af to i Fælledsskab regerende Brødre skulde endnu i sin Levetid kunnet give *sin* Datter Halvdelen af Begges fælleds Besiddelse til Medgift, da dette vilde have været det Samme som at sætte Datteren og Svigersønnen i den ene af de regerende Grevers Sted. Hertil kommer, at en schwerinsk Grevedatter neppe kan have faaet en Medgift af Mere end c. tusind Mark Sølv's Værdi ¹⁾.

Dersom Kong Valdemar havde indskrænket sig til at lade Albert af Orlamünde tage Halvdelen af Amtet Schwerin i Besiddelse, bliver det endda et Spørgsmaal, om han ikke allerede derved var traadt Grev Henriks Ret for nær. Thi vel var den unge Niels utvivlsomt Arving til Moderens Medgift; men om Landet, der heftede for Medgiften, ligefrem kunde tages istedetfor denne, det beroer paa Bestemmelserne i Grev Henriks Forsikkringsbrev. Det lader sig meget vel tænke, at dette Aktstykke ikke har givet Fru Oda Ret til at tage Landet for Pengene, saa at Grev Henrik kan med god Føie have betragtet sig som Broderens Lensarving til Grevskabet uden dermed at ville fragaae sin Forpligtelse til at udrede hvad der var Broderdatteren tilsikkert ved hendes Ægteskab. Kongen har sagtens havt en anden Mening om Retsspørgsmaalet og formodentlig villet have den unge Niels anseet for Morfaderens Lensarving; efter de hidtil foreliggende Oplysninger er det imidlertid umuligt at paastaae, at denne Mening har været bedre grundet end Grev Henriks; men allerede deri, at Kongen satte sin Mening igjennem ved Magt, maatte *Grevens see en Uret. Og det saa meget mere, som Kongen og hans nordalbingiske Lensmand, Grev Albert af Orlamünde, ikke have indskrænket sig til at occupere det halve Amt Schwerin, men have sat sig i Besiddelse af begge Amter, Schwerin og Boitzenburg ²⁾, det er: af Alt hvad der af Grevens Besiddelser laa nordfor Elben, saa at der for ham ikke blev Mere tilbage end de Lensgodser, Greverne af Schwerin havde som lüneburgske og brandenburgske Vasaller navnlig paa hiin Side af Elben. Med andre Ord: Grev Henrik saa sig behandlet af Valdemar og Albert som tidligere Greverne af Schauenburg og Dassel, idet han ganske fortrængtes fra Størstedelen af sin Fædrearv. Han, der saa længe han kunde havde staaet

¹⁾ Naar R. Usinger i deutsch-dänische Geschichte Note VIII. p. 419—421 søger at bevise, at den unge Grev Niels havde grundet Fordring paa det halve *Grevskab* Schwerin, saa har han læst Mere ud af sine Beviissteder, end der staaer i dem. Der er ingensteds Tale om Grevskabet, men enten om Amtet, eller om terra adjacens castro Sverinensi. Han gaaer rigtignok ud fra, at den unge Niels var Morfaderens *Lensarving*, fordi han mener, at i Schwerin arvede ogsaa Qvinder Lenet. Men deels er det ikke tilstrækkelig beviist, at denne særegne Arveret ogsaa gjaldt selve Grevskabet, der var et sachsisk Len, fordi den muligen gjaldt for nogle af Lenene i det Meklenburgske; deels nævnes den unge Niels i Aktstykkerne udtrykkelig alene som Arving til Moderens Medgift, men aldrig som Morfaderens Arving.

²⁾ Dette sees af det saakaldte Dannenberger Forlig af 4 Juli 1224, hvor Grev Albert forpligter sig til at restituere *terram Boicemburch* et *terram Zwerin*, som han altsaa maa have bemægtiget sig.

paa Danmarks Fjenders Side og kun nødtvungen havde hyldet dets Konge som Lensherre, kunde i en saadan Spoliation kun see den endelige Fuldbyrkelse af hvad der var forberedt og begyndt ved Feiderne 1208 og 1214. Naar hertil føies, at han ogsaa havde andre Grunde til Klage over Valdemar, der havde fortrængt hans Svigermoder fra hendes Land Slave i Bagpommern, og over Grev Albert, der nu besad Godser, Grev Henrik mente tilkom ham og hans Mænd¹⁾, saa behøver man ikke at tye til den senere opdigtede Fabel om Kong Valdemars Forgribelse paa Grevinde Audacias Ære for at forstaae den bittre Harme, der fyldte hans Sind. Ude af Stand til at hævde sin Ret med Sværdet reiste han i Foraaret 1223 selv til Kongen for at formaae ham til større Mildhed, men fandt ham utilgængelig for hans Forestillinger; da var det, at han om Natten mellem den 6 og 7 Mai benyttede Leiligheden til at udføre sit dumdristige Vovestykke paa Lyø, idet Danmarks onde Skæbne gav begge de danske Konger, Fader og Søn, i hans Hænder²⁾. At Bortførelsen ikke kan have været forud betænkt, ligger i Sagens Natur: Grev Henrik kan umuligt have lagt en Plan, der kun lod sig udføre ved et reent tilfældigt Sammenstød af uberegnelige Omstændigheder; men han kan med rask Beslutning have grebet Fortuna ved Haarene i det Øieblik Gudinden før forbi ham. Er han kommen til Danmark med onde Tanker imod Valdemar, hvis denne ikke lod sig bevæge, da har det snarere været mod Kongens Liv end imod hans Frihed.

At føre Fangerne til Borgen Schwerin vilde have været at udlevere dem til Grev Albert af Orlamünde; men Grev Henrik maa have staaet i Ledtog med andre danske Vassaller, navnlig da Fyrsterne af Meklenborg, da han ellers umuligt kunde have ført Kongerne tværs igjennem Landet fra Østersøen til Elben. Nu bragte han dem ført til *Lentzen*, som han siden 1219 havde til Len af Brandenburg³⁾, derpaa til det faste Slot *Dannenberg*⁴⁾, der tilhørte de sachsiske Grever af Dannenberg, hvilke i denne Sag bestandig stode ved Grev Henriks Side som hans Venner og Medhjælpere. Valdemar og hans Søn bleve altsaa førte ud af det danske Rige over Elben ind i det tyske; for Grev Henrik var der nu intet Andet at gjøre end at afryste sit Lensforhold til Danmarks Krone og kaste sig fuldstændigt i

¹⁾ Overeenskomsten i Nordhausen af 24 September 1223 og Forliget af 4 Juli 1224.

²⁾ Albert af Stade siger vistnok rigtigt: Rex Danorum in propria terra a comite Heinrico de Zwerin, cui duras, ut fertur, gratiæ suæ recuperandæ condiciones imposuit, capitur et in Dannenburch gravi custodia coartatur. *Annal. Stadenses ad an. 1223, Monum. Germ. Historica, Script. XVI. 357—58.*

³⁾ Mecklenb. Urkb. I, No. 251, p. 237.

⁴⁾ Das Zeitbuch des *Eike von Repgow*, herausg. von Massmann, p. 467—68; derefter med nogen Amplification hos Lybekkeren *Detmar* (Grautoff, *Lüb. Chroniken* 1, 99). — Firmissimum et inaccessibile castrum Dannenberch kalder Munken af St. Pantaleon det i *Annales Colonienses Maximi* ad an. 1224, *Monum. Germ. Historica Script. XVII. p. 838.*

Tydskslands Arme for ved dets Hjælp at faae Metzerbrevet af 1214¹⁾ taget tilbage og Danmark trængt ud af Nordalbingien.

II.

Keiser Otto den Fjerdes Død 1218 havde gjort Hohenstaufferen Frederik den Anden til anerkjendt Herre i Tydsksland og sat ham istand til at gennemføre en Yndlingstanke, der sikkert aldrig var bleven virkelig, saalænge Frederiks mægtige Formynder Innocents den Tredie levede, og som selv efter dennes Død krævede al Varsomhed i Udførelsen for ikke at bringe den langt mildere Honorius den Tredie i Harnisk; at faae sin Søn Henrik valgt til Tydskslands Konge, medens han selv som Keiser dog forblev Landets Herre og tillige beholdt det sicilianske Riges Krone paa sit eget Hoved. Den tiaarige Henriks Valg gik for sig i Frankfurt i April 1220. Nu kunde Frederik selv vende tilbage til Italien deels for at modtage Keiserkronen af Honorius's Haand og derefter gennemføre det store Reformværk i sit sicilianske Rige, deels for at forberede det Korstog, han uopfordret havde forpligtet sig til ved sin Kongekroning i Aachen 1215. Det var først 15 Aar senere han atter be- traadte Tydskslands Grund.

Værgemaalet for den unge Konge og Ledelsen af Regeringen i Tydsksland havde Frederik ved sin Afreise overdraget til den høit anseete og høit begavede Erkebiskop *Engelbert* af Köln, dog i Forbindelse med flere Mænd, blandt hvilke Biskopperne *Konrad af Metz* og *Otto af Würzburg*, de svabiske Lensmænd *Eberhard Drost* (Truchsses) *af Wald- burg*, *Konrad v. d. Tanne Skjænk af Winterstetten*, samt *Werner Boland*, der synes at have været den unge Konges egentlige Opdrager, nævnes som de betydeligste, — senere ogsaa *Gerhard Greve af Dietz*. Selvfølgelig sees i Datidens Aktstykker ofte langt flere baade geistlige og verdslige Herrer samlede om den unge Konge, især naar han holdt en „curia“, en Hof- og Herredag i Rigets Sager; men de Nævnte maae dog betragtes som de, der havde væsentlig Deel i eller Indflydelse paa den egentlige Rigsregering i Keiserens Fraværelse²⁾. Om Frederik har efterladt denne Regering bestemte Forholdsordrer, eller om han maaskee blot har angivet Hovedretningen og overladt det Nærmere til den praktiske

¹⁾ eller 1215; thi vel var den forlængst tabte Original, hvorved Frederik afstod Landet mellem Elben og Elden, i Vidissen af 1304 dateret apud Mecios, anno dominicæ incarn. 1214, indictione secunda; men ved det Ubestemte i Udtrykket incarnatio, der ogsaa bruges i den florentinske Cancellistil, som vexler Aaret med den 25 Marts, er det dog muligt, at det julianske 1215 er det rette Aar. Det er ogsaa vist, at Frederik holdt en Herredag i Metz ved Helligtrekongerstid 1215 og fremdeles i Januar, men ikke, at han allerede var der før den 25 December 1214. Dies dominicæ incarnationis betyder enten Herrens Fødselsdag eller Marie Bebudelsesdag.

²⁾ Edv. Winkelmann, Geschichte Kaiser Friederichs des Zweiten und seiner Reiche 1212—1235. Berlin 1863. p. 232. 267.

Udførelse, kan ikke skjønnes af de Kilder, der ere komne til os. Sig selv forbeholdt Keiseren naturligviis det afgjørende Ord i de vigtigste Sager, saa at vi see ham fra Italien ikke alene at stadfæste eller ændre Rigsregeringens Beslutninger, men ogsaa af eget Initiativ at gribe ind i Tydsklands Anliggender. Nogen stor og stadig Brug af dette Initiativ har han dog ikke gjort; i saa Fald vilde Sønnen ikke have faaet saa meget Raaderum, at det tilsidst kom til et Brud imellem ham og Faderen.

Nærmere lader Forholdet imellem Keiseren og Rigsregeringen sig neppe betegne; i det mindste have de nyeste Undersøgelser af tyske Historikere ikke formaaet det. Omkredsen af Erkebiskop Engelberts Fuldmagt kunne vi altsaa ikke bestemme, da vi ikke kjende dens Radius; men saameget er dog vist, at han havde baade Ret og Opfordring til at gribe ind i Begivenheder, der hængte sammen med Rigets Interesser. Der er saaledes allerede efter Forholdets almindelige Natur Grund til at troe, at Engelbert ikke har overseet den gunstige Leilighed, de danske Kongers Bortførelse gav til at gjenvinde for Tydskland hvad der tabtes under Kampen imellem Otto den Fjerde og Frederik den Anden: det nordalbinske Land og Herredømmet over Slavien. Men naar man søger bestemte Vidnesbyrd om en Virksomhed for dette Maal, lade de historiske Kilder os i Stikken, saa at vi ere henvisne til Formodninger og Slutninger af enkelte Vink. Derfor er Engelberts Forhold i denne Sag fremstillet ganske forskjelligt af de forskjellige Forfattere, idet han snart betragtes som den egentlige Leder¹⁾, snart skydes tilside som den, der endog mere har modarbeidet end fremmet Tydsklands Interesser ved denne Leilighed, fordi han af Føielighed imod Rom skal have stræbt at faae de danske Konger sat i Frihed uden byrdefulde Betingelser²⁾. Mig forekommer det, at Knudens Løsning maa søges deri, at Keiserens umiddelbare Indgriben har krydset Engelberts Planer.

Et tydeligt Vink om at Erkebiskoppen tidligt har søgt at nærme sig og vinde dem, der havde Fangerne i deres Haand, foreligger i et Aktstykke fra 1223, hvorved han belener Grev Henrik af Schwerin og Volrad af Dannenberg med 15 Fade eller Ankere (carratas) Rhinskvin om Aaret, at yde hver Mortensdag. Han belener dem under Et, ikke hver for sin Deel, han kalder dem sine kjære Venner, men angiver ikke Grunden til Beleningen anderledes, end at de have vist ham mange Tjenester i Sachsen³⁾. Der kan dog neppe være Tvivl om, at dette, der paa en saa paafaldende Maade fører ham sammen med begge Hovedmændene, staaer i Forbindelse med de danske Kongers Ulykke. Desværre er Aktstykket kun dateret Hildesheim Aar 1223, uden Dagsangivelse, saa vi ikke fuldstændigt

¹⁾ Jul. Ficker, Engelbert der Heilige, Erzbischof von Köln und Reichsverweser, Köln 1853, 119 ff. 245. R. Usinger, deutsch-dänische Geschichte. p. 322 Anm. 2.

²⁾ F. W. Schirrmacher, Kaiser Friederich d. Zweite, Göttingen 1864, B. 1, 137 ff. 300. Winkelmann, Geschichte Kaiser Friederichs II, 1, 241.

³⁾ Trykt efter Originalen i det schwerinske Archiv i Mecklenburg. Urkundenb. I, No. 291, p. 278.

kunne see dets Plads og Betydning i denne Begivenhedsrække; kun kan det sees af Udtrykkene i Aktskyket, at det er som Erkebiskop af Köln, ikke som Rigets gubernator, Engelbert har handlet, saa at det netop vidner om hans personlige Stræben efter at drage de to Grever til sig og vinde deres Velvillie.

Endnu stærkere, om og kun middelbart, taler dog for Engelberts Forbindelse med Grev Henrik, at denne *ikke* blev bandlyst, hans Vasaller *ikke* løste fra deres Troskabseed, — at overhovedet de kirkelige Straffe, hvormed Pave Honorius truede i sit heftige Breve af 31 October 1223¹⁾, slet *ikke* bragtes til Udførelse. Det er som om Vaticanets Lyn, der dog dengang kuede de mægtigste Fyrster, pludselig var bleven et fulmen brutum ligeoverfor en lille Greve. Dette bliver kun forklarligt, naar man seer, at Paven lagde Udførelsen af sine Trusler netop i *Engelberts* Haand, idet han under den 1 November 1223 paalagde ham at excommunicere Grev Henrik, hvis han ikke inden en Maaned efter Modtagelsen af det pavelige Monitorium havde underkastet sig ved at sætte de danske Konger i Frihed. At det virkelig var Curiens Alvor med disse Trusler seer man ogsaa af dens Skrivelser til Keiseren, til Staden Lübek, til Biskopperne af Verden og Lübek af 1, 2 og 4 November²⁾. Alt dette blev dog fuldkommen virkningsløst, — vistnok fordi Engelbert er traadt imellem Rom og Greven som et Skjold for denne. Han har da beroliget Curien med den Forestilling, at han nok skulde bevirke Kongernes Frigivelse ved Underhandlinger, naar man blot ikke ved de yderste Midler strax drev Greven til Fortvivelse; men disse Underhandlinger tænkte han saa at lede saaledes, at Rigsregeringen opnaaede ogsaa sin Villie ved at det danske Rige trængtes tilbage til Eidergrændsen³⁾.

Men Keiser Frederik tog Sagen anderledes. Han vilde have de danske Konger i *sin egen Magt*, vistnok med samme Maal for Øie, som Engelbert: at faae Metzerbrevet tilintetgjort og Nordalbingien vundet tilbage til Riget, men uden Tvivl ogsaa for at afpresse Valdemar endnu haardere Betingelser, saasom høie Løsepenge og Fornyse af Danmarks Lensforhold til Keiserkronen. Om han enten ikke har været tilstrækkelig underrettet om Engelberts Tanker, eller ikke har billiget disse, faaer staae uafgjort, da Kilderne hverken give Underretning derom eller Vink, der tilstede Slutninger. Men vist er det, at han valgte andre af Rigets Prælater til at drive Underhandlingerne om Fangernes Udlevering. Vi have endnu en Skrivelse fra Keiseren til *Biskop Konrad af Hildesheim*, hvori denne am-

¹⁾ Skandinavisk Literaturselskabs Skrifter XXI, p. 89 ff.

²⁾ Oder. Raynaldi, Annales Eccl. XIII, p. 301, ad annum 1223, sammenstillet med Tillægene i Suhms Historie af Danmark IX, p. 757.

³⁾ Winckelmann, anf. St. 1, 241, siger at Engelbert „die *bedingungslose* Befreiung der dänischen Fürsten betrieb“. Denne Paastand har ingen Støtte i de historiske Kilder, der vel tale om, at Engelbert arbejdede for Fangernes liberatio eller absolutio, men ikke give nogen Oplysning om de Veie og Midler, hvorved han vilde bevirke deres Frigivelse.

des om at faae den fangne danske Konge og hans Søn i sin og *Biskoppen af Würzburgs* Haand, idet Keiseren forud godkjender hvad de paa hans Vegne love Grev Henrik i denne Sag ¹⁾.

Den første Virkning af Keiserens umiddelbare Indgriben blev en Overeenskomst mellem Riget og Grev Henrik, sluttet paa en Hofdag, som den unge Kong Henrik holdt i Nordhausen i September 1223. Den lyder i alt Væsentligt saaledes:

„Keiseren og hans Søn Kongen skulle give Grev Henrik af Schwerin 50,000 Mark godt Søl, og Grevens Venner, efter dennes eget Udvalg, 2,000 Mark. De skulle inden St. Hansdag førstkommende belene Greven med en Borg, der renter 200 Mark aarlig. Paa Rigets Bekostning bygges for Grev Henrik en fast Borg i Amtet Boitzenburg. Keiseren og Kongen enten forskaffe Grev Henriks Svigermoder, Fruen af Slavin, hendes Arvegods, som den danske Konge hidtil har forholdt hende med Vold, eller betale hende for Arven 2,000 Mark.

„Den ovenfor nævnte Pengesum betales Grev Henrik i disse Terminer og paa denne Maade: 500 Mark femten Dage før, 500 Mark femten Dage efter førstkommende Mortensdag, 1000 Mark den paafølgende Helligtrekongersdag (Aar 1224). For disse tre Summer ere Cautionisterne *ikke* forpligtede til Indlager. Sex Uger efter samme Helligtrekonger be-

¹⁾ Brevet er udateret; trykt i Huillard-Bréholles *Historia diplomatica Friderici II* Tom. II p. 393, efter I. F. Schannat, *Vindemiæ litterariæ* 1, p. 194. — Der har været Uenighed om Brevets Aar; af de nyeste Forfattere henfører Huillard-Bréholles det til 1223, *Schürmacher*, Kaiser Friedrich der Zweite 1, 299 til 1224; men da det ikke kan være tvivlsomt, at det er Biskop *Otto* af Würzburg, der sigtes til, og da denne Mand døde i November 1223, saa maa dette Aar foretrækkes. Iøvrigt bemærkes, at Mecklenb. Urkundenb. 1, p. 272 under No. 288 anfører en ganske eenslydende Skrivelse fra Keiseren til Erkebiskop *Engelbert*, hvilken altsaa maatte vise, at Keiseren netop ikke, som af mig antaget, gik Engelbert forbi og lagde denne Sag i Andres Hænder; men denne Skrivelse beroer paa en Hukommelsesfeil af vor *Hans Gram*. — Mecklenb. Urkundenb. har sit No. 288 alene fra Grams Noter til Meursius (Florentinerudg. af Meursii opera IX p. 387 Note a), hvor det hedder: Hinc in literis, quas ex *vindemiæ Johannis Fr. Schannat* superius citavimus — (ogsaa dette er en Hukommelsesfeil af Gram, der ikke tidligere har anført dette Brev —) Archiepiscopum Coloniensem his præceptis instruxerat (imperator Fr. II): Sane relatum est Celsitudini nostræ etc. . . . quia nos illud ratum habebimus, Ord til andet som i den keiserlige Skrivelse til Biskop Konrad af Hildesheim. Men Gram, som ikke kjender denne, anfører ingen anden Kilde, hvoraf han har dette om en keiserlig Skrivelse til *Erkebiskop Engelbert*, end netop Schannats *vindemiæ*, der ikke har nogen anden end Skrivelsen til Biskop Konrad, saa at Grams, altsaa ogsaa Mecklenb. Urkundenbuchs Vildfarelse er aldeles indlysende. Den Deel af Skrivelsen, der vedkommer os, lyder saaledes: „Sane relatum est celsitudini nostre, quod rex Dacie ac filius eius capti a comite H. de Zwirin, dilecto fideli nostro, in custodia detinentur. Qui rex, sicut tu ipse nosti, preter precedentem causam multa de bonis imperii occupavit, ad nos et imperium respectum, quem debuit, non habendo; unde cum ad recuperationem bonorum imperii totis viribus et affectibus anhelemus, ut ipsa possimus ad imperium reuocare, affectionem tuam rogandam duximus omnimodis et monendam, quatenus ad hoc, quod ipse rex et filius eius ad manus vestras deueniant, prorsus et totaliter elaboras, facturus, quod quicquid venerabilis Erbpolensis episcopus propter hoc promisi tvel dehinc promiserit comiti predicto, ea ipse promittas cum eo, quia nos illud ratum habebimus et omnia cum consilio tuo curabimus efficaciter observare.

tales 1,000 Mark; sex Uger derefter 1,000 Mark; sex Uger derefter atter 1,000 Mark; den paafølgende Mikkelsdag 2,500 Mark. For enhver af disse fire Summer ere Forloverne forpligtede til Indlager i Nürnberg, indtil Betaling skeer. Otte Dage efter nærmest paafølgende Paaske (1225) erlægges atter 2500 Mark; skeer det ikke, ere Grev Henrik og hans Venner løste fra deres Løfter og Tilsagn i denne Sag, uden at Keiseren og Kongen hans Søn maae kaste nogen Unaade paa dem derfor; og de ovennævnte 10,000 Mark ere forbrudte¹⁾, dersom ikke Greven og hans Venner indvillige i en anden Overeenskomst. Dog skal Hovedcontracten ikke være brudt, fordi enten det hele ovennævnte Beløb, eller enkelte Summer, ikke erlægges i de anførte Terminer, med mindre Forloverne, opfordrede af Kong Henrik eller Biskoppen af Würzburg eller Greve Gerhard af Dietz eller Eberhard af Waldburg, negte at betale eller paa anden Maade gjøre Fyldest inden sex Uger fra Maningsdagen. Pengene skulle udtælles i Nordhausen og paa Keiserens og Kongens Risiko føres til Hartzburg eller Werningerode eller Blankenburg eller Regenstein eller Asseburg. Tinger Kongen af Danmark om sin og sin Søns Frihed for Penge, eller erlægger han Noget for et anstændigt og bekvemt Fængsel²⁾, skal deraf forlods betales de Summer, for hvilke der stilles Forlovere; bliver et Overskud, anvendes det til Resten af Grev Henriks Tilgodehavende, dog efter Fradrag af Omkostningerne ved Kongernes Bevogtning.

„Saasnart Keiseren og Kongen hans Søn have betalt den hele Sum af 52000 Mark enten med de Penge, der aftvinges de danske Konger³⁾, eller med Keiserens og Kongens egne Penge, eller naar Grev Henrik af Schwerin er bleven tilfredsstillet enten ved Gidsler eller paa anden Maade, skal han give de danske Konger i Keiserens og hans Søn Kongens Hænder frit og uden Svig, at gjøre med Fangerne hvad de ville, dog at Grev Henrik og hans Venner faae en saadan Sikkerhed, som Erkebiskoppen af Köln, Greven af Hartzburg, Grev Conrad af Regenstein, Grev Volrad af Dannenberg, Bernhard af Horstmar og Drost Gunzelin bestemme, for, at Fangerne ikke løslades af Rigets Fængsel, førend der er svoret Grev Henrik og hans Venner Orfeide og Kongen af Danmark har opgivet alt Land sydfør Eideren.

„Den unge Konge af Danmark er givet i Rigets Magt, at holdes fangen paa Hartzburg, under Bevogtning af Brødrene Herman og Henrik, Grever af Hartzburg, Grev Adolf af Schauenburg, Luithard af Meinersheim og flere af Rigets derværende Tjenestemænd. Den gamle Konge af Danmark skal blive tilbage i Rigets Magt og under Grev Henrik af Schwerins Haand og Bevogtning, indtil Erkebiskoppen af Köln og Greven af Schwerin faaar

¹⁾ Dette er selvmodsigende; thi hævdes hele Overeenskomsten, fordi den sidste Sum af 2,500 Mark ikke betales, vare ikke 10,000, men kun 7,500 Mark virkelig erlagte til Grev Henrik.

²⁾ — vel aliquid pro *honestā et commoda custodia* erogaverit.

³⁾ — *quæ extorta fuerit a regibus Datie.*

bragt i Erfaring, om de formaae at vinde Keiserens og hans Søn Kongens Naade for de danske Konger saavel ved Penge som ved Tilbagegivelse af de Lande, disse have frataget Riget, eller ved hvilkesomhelst andre Midler. Formaae de det ikke, afgjøre Erkebiskoppen af Köln, Grev Henrik af Schwerin og Grev Volrad af Dannenberg som Voldgiftsmænd, *om* og *naar* det er tjenligt for Keiseren og Kongen, og tillige for Grev Henrik af Schwerin, at den gamle Konge af Danmark føres til Hartzburg under de Ovennævntes Bevogtning og efter Keiserens og Kongens Ordre ¹⁾, og at Sønnen føres tilbage i Greve Henrik af Schwerins Fængsel. Kunne Erkebiskoppen af Köln og Greven af Schwerin ikke enes herom, da træde Bernhard af Horstmar, Greve Herman af Hartzburg, Greve Volrad af Dannenberg ²⁾, Greve Conrad af Regenstein og Drost Gunzelin til: hvad disse Syv, eller sex af dem, beslutte om de danske Kongers Ombytning og Anbringelse som tjenligst for Keiseren og Kongen, og tillige for Grev Henrik af Schwerin, det skal holdes.

„Man skal søge at vinde Keiseren og Kongen samt Grev Henrik og hans Venner Hjælp og Understøttelse i denne Sag mod de danske Konger. Derom er vedtaget, at Erkebiskoppen af Köln, Grev Henrik af Schwerin, Grev Volrad af Dannenberg og Grev Conrad af Regenstein, Bernhard af Horstmar og Dietho af Ravensburg skulle see til at erhverve tjenlige Hjælpere og Bistandere i denne Sag, enten dem af Brunsvig, eller den unge Herre af Lüneburg, eller de unge Herrer af Brandenburg, eller hvem der ellers kan være nyttig til denne Gjærning; men gjøre disse altfor store Vanskeligheder og Fordringer, da er det stillet til de nævnte syv Mænds Afgjørelse, paa hvad Maade Grev Henrik af Schwerin bliver at stille tilfreds i Mangel af den omtalte Hjælp.

„Vinder Keiseren og Kongen Rigets Lande tilbage fra de danske Konger ved Krig eller ved Forlig eller paa hvilkesomhelst anden Maade, da skal der efter Grev Henrik af Schwerins Raad tilbagegives først og fornemlig Greven af Schwerin selv, saa de unge Herrer af Brandenburg, Grev Adolf af Dassel, Grev Adolf af Schauenburg og andre Grev Henrik af Schwerin Paarørende, og deres Arvinger, hvad deres Formænd have havt og hvad de have Ret til, dog at de selv tjene og hjælpe Riget til at vinde Landet tilbage.

„Dersom det Betingede ikke holdes og betales Grev Henrik af Schwerin fra Keiserens og hans Søn Kongens Side, ere de Vogtere, hvem Kongen eller Kongerne af Danmark ere betroede, forpligtede til at tilbagegive Grev Henrik af Schwerin den eller de danske Konger, som paa den Tid er under deres Bevogtning; og omvendt: holde Grev Henrik af Schwerin og hans Venner ikke deres Løfter til Keiseren og Kongen hans Søn, skulle de, der vogte Kongen eller Kongerne af Danmark, udlevere disse til Keiseren og hans Søn

¹⁾ — et ad mandatum imperatoris et regis; maaskee rettere: „til Keiserens og Kongens Disposition.“

²⁾ Her modsiger Aktstykket sig atter: Volrad af Dannenberg er jo umiddelbart foran nævnet som tredje *Voldgiftsmand* ved Siden af Erkebiskoppen og Grev Henrik.

Kongen. Døer Grev Henrik af Schwerin i Mellemtiden, skal alt det Betingede ydes og betales hans Hustru, Børn og Arvinger, og dem af hans Paarørende, han selv bestemmer; og omvendt skulle hans Hustru, Børn, Arvinger og Paarørende, navnlig Grev *Volrad af Dannenberg*, være forpligtede til at præstere Keiseren, hans Søn og Riget alt dette uden Svig.

„Alt skal være fuldbyrdet og betalt inden et Aar og otte Dage efter førstkommende Paaske¹⁾; hvis ikke, ere Grev Henrik af Schwerin og hans Venner løste fra alle Løfter og Forpligtelser i dette Brev, med mindre anderledes vedtages med Grevens gode Villie. Kommer Tvist imellem Keiseren og Kongen paa den ene, Grev Henrik af Schwerin og hans Venner paa den anden Side om de ovenanførte Artikler, skal den afgjøres ved Voldgiftskjendelse af Bernhard af Horstmar, Herman og Henrik Grever af Hartzburg, Adolf af Schauenburg og Luithard af Meinersheim.

De edelige Forlovere ere paa Keiserens og hans Søn Kongens Side Hr. *Henrik*, den romerske Konge, der dog alene har givet sit Ord og Løfte uden Forpligtelse til Indlager, *Biskoppen af Würzburg*, Grev *Gerhard af Dietz*, *Dipold Markgreve af Hohenburg*, *Eberhard Drost af Waldburg*, *Konrad Skjænk af Klingenburg*, *Konrad Skjænk af Wintersteten*, *Eberhard* hans Broder, *Anselm Marskalk af Justingen*, *Dietho af Ravensburg*, *Herman Provst af Werda*, *Tegenhard* øverste Scholasticus i Würzburg, Magister *Marquard* Notarius, *Frederik* Kæmmerer af *Bienburg*, *Konrad af Werda*, *Henrik* Kjøgemester af *Rothenburg*, *Gotfred*, *Hæmerad*, *Henrik Quænzlin* af *Bomeneburg*, *Didrik* Kæmmerer, *Konrad Schiuerstein* af *Mühlhausen*, *Konrad af Widensee*. — Paa Grev Henriks Side have Følgende givet deres Ord og edelige Forløfte: Grev *Henrik af Schwerin* selv, Hr. *Frederik* hans Broder, *Bernhard af Horstmar*, *Walter af Baldensele*, Grev *Volrad af Dannenberg*, Grev *Konrad af Regenstein*, Greverne *Herman og Henrik af Hartzburg*, Grev *Ludeger af „Insula“*, Grev *Adolf af Schauenburg*, Grev *Konrad af Werningerode*, *Luithard af Meinersheim*, *Ludolf og Adolf af Dassel*, *Egbert Drost Gunzelins Søn*, *Burchard af Luchow*, *Diethard af Wustrow*.

„Holdes alt dette ikke til bestemte Tider, inddrage Grev Henrik af Schwerins Forlovere i *Goslar* og ikke ud derfra uden med den romerske Konges Samtykke. Af Keiserens og Kongens Forlovere inddrage nogle i *Nürnberg*, nogle i *Mühlhausen*, nogle i *Nordhausen*, og nogle i *Hall*, og maae ikke drage ud af disse Stæder uden Grev Henriks og hans Venners Samtykke.

¹⁾ d. e. inden otte Dage efter Paaske 1225. Ogsaa her er en Selvmodsigelse; thi ovenfor bestemtes, at om de første 10,000 af Kjøbesummen ikke vare erlagte otte Dage efter Paaske 1225, var Kontrakten brudt. Her derimod skal *Alt*, altsaa blandt Andet ogsaa Betalingen af den hele Kjøbesum 52,000 Mark, være fuldbyrdet inden nævnte Dag.

„Saaledes skeet i Nordhausen i Herrens Incarnationsaar 1223, den 24 September i 12 Indiction ¹⁾.“

Ved denne uklare, tildeels selvmodsigende Kjøbecontract studser man over den Begjærlighed, der formaaede Keiserens Fuldmægtige til at underkaste sig Alt hvad Grev Henrik foreskrev. Denne staaer som Sælgeren, der veed hvad Varen er den begjærlige Kjøber værd; han foreskriver Betingelser endog i den Grad, at hvor tvistige Spørgsmaal blive at afgjøre, sætter han sig selv og sine Venner som Voldgiftsmænd ved Siden af Erkebiskop Engelbert alene. Overenskomsten bærer ogsaa de tydeligste Spor af en næsten fornærmelig Mistillid til Keiser og Rige, idet Greven omgjærdet sit Samtykke med alle mulige Forsigtighedsregler og holder sig flere end een Dør aabne til at træde tilbage fra sit Ord, dersom Alt ikke opfyldes punktlig. Al Fordelen er paa Grevens Side: Keiser og Rige blive hans Skyldnere for Løsepengene istedetfor Danmark, Keiser og Rige paatage sig at trænge Danmark tilbage fra Elben til Eideren, Keiser og Rige indsætte Grev Henriks Venner i deres tabte Lande, Keiser og Rige befrie ham fra alt det Odiose ved hans Gjærning, alt det Farefulde og Pinlige i hans Stilling, alle de Bandstraaler, der true ham fra Rom.

Erkebiskop Engelbert var tilstede i Nordhausen paa denne Hof- og Herredag; endnu den 22 September finde vi baade ham og Biskoppen af Hildesheim nævnte i Regeringsakter, der udstedtes i den unge Kong Henriks Navn ²⁾. Men Ingen af dem anføres som Deltagere i Overenskomsten af 24 September, og Ingen af dem har medbeseglet denne Akt. Det originale Pergamentsexemplar, Grev Henrik modtog, findes endnn i det schwerinske Archiv; det har Levninger af syv hængende Segl: *Kong Henriks, Biskoppen af Würzburgs, Markgrev Deipold af Hohenburgs, Eberhard af Waldburgs, Grev Gerhard af Dietz's, Rigsdrost Gunzelins og Marskalk Anselm af Justingens*; og Seglsnorene vise, at det aldrig har havt flere. Naar Engelberts Navn forekommer flere Gange i Akten, saa er det aldeles ikke givet, at dette er skeet med hans Villie og Samtykke. Det vilde ogsaa været meget paafaldende, om han havde samtykt i at lade sig af Grev Henrik stille som Voldgiftsmand midt i en Kreds af den ene Parts Mænd, der maatte gjøre hans Stemme aldeles magtesløs. Da vi nu dog vide, at Engelbert netop paa denne Hofdag søgte at udvirke de danske Kongers Frihed ³⁾, saa viser alt dette tydeligt nok, at om han og i det Væsentlige har villet naae til samme Maal som Keiseren, har han ikke villet gaae den Vei dertil, her valgtes. Desuden vilde det have været et aabenbart Brud med Rom, havde

¹⁾ Trykt efter Originalen i Mecklenburg. Urkundenbuch I, p. 273, No. 290.

²⁾ Huillard-Bréholles, historia diplomatica Friderici II, Tom. II, p. 771—780.

³⁾ Annales Colonienses maximi ad. an. 1223: Henricus junior rex Northusinh curiam habuit, ubi ab Engilberto Coloniensi archiepiscopo pro absolutione regis Datie multum laboratum est. — Monum. Germ. histor. Script. XVII p. 837.

Engelbert rakt Haanden til netop det Modsatte af hvad Paven havde paalagt ham at udvirke: de kongelige Fangers ubetingede Frigivelse.

Engelberts Adfærd i Nordhausen stemmer saaledes fuldkommen med vor Opfattelse af Situationen; vi kunne i Overeenskomsten kun see et Værk af Biskoppen af Würzburg, der har troet at kunne bruge Keiserens Fuldmagt paa denne Maade. Men at ikke engang Biskop Konrad af Hildesheim, hvem Keiseren jo havde opfordret til at understøtte Otto af Würzburg, har villet have sit Navn i Akten eller sit Segl under den, saa at Otto staaer som eneste Biskop blandt Keiserens og Kong Henriks Forlovere, — dette antyder, at heller ikke Konrad har billiget Overeenskomsten. Ogsaa dette, at Forloverne ikke have villet paatage sig Forpligtelse til Indlager for de tre første Afdrag paa Købesummen, der skulde udredes inden og paa Helligtrekongersdag 1224, giver et Vink om, at de ikke med antagelig Sikkerhed have regnet paa Keiserens Ratification, der neppe kunde komme til Tydskland før Slutningen af 1223.

Keiser Frederik har heller ikke billiget Otto af Würzburgs Brug af Fuldmagten; thi ikke alene have de historiske Kilder Intet om Ratification, men Sagens hele paafølgende Gang viser, at Keiseren virkelig ikke har ratificeret¹⁾. Overeenskomsten faldt aldeles virkningsløs til Jorden og omtales ikke engang i de følgende Forhandlinger. Og dog kan der ikke være Tvivl om, at Keiseren jo har været fuldstændig underrettet om den og om hvad der i denne Sag er forefaldet i Nordhausen, ikke alene fordi det forstaaer sig af sig selv, at Rigsregeringen maatte forelægge en Akt, der paalagde Keiser og Rige haarde Forpligtelser, men ogsaa fordi i det mindste den ene af de vigtigste Deltagere i Overeenskomsten, *Eberhard af Waldburg*, kort efter reiste til Keiseren, hos hvem vi finde ham i Februar 1224 som Vidne i flere Regeringsakter²⁾.

¹⁾ Usinger, d.²d. Geschichte p. X. 316, paastaaer vel det Modsatte; men han har intet Beviis ført for Paastanden. Han støtter sig kun til Keiserens ovenfor anførte Brev (S. 102 (10) Anm.) til Biskop Konrad af Hildesheim, som han med Schirmacher sætter til 1224, uagtet han erkjender, at det maa have været *Otto* af Würzburg, der sigtes til i Brevet. Men at Keiseren endnu i Begyndelsen af 1224 skulde have været ubekjendt med Overeenskomsten af 24 September 1223, er ligesaa lidet troeligt, som at han i Marts 1224 ikke skulde have kjendt Otto af Würzburgs Død i November 1223. Usingers Paastand hænger sammen med, at han betragter denne Overeenskomst som gyldig ogsaa i den følgende Tid; men der findes i de følgende Forhandlinger intet Spor af Overeenskomsten i Nordhausen.

²⁾ Huillard-Bréholles, II, p. 398—404. — Richard de S. Germano siger i sin *Chronicon rerum per orbem gestarum* ved Aar 1223: hoc anno Danorum et Norvegiæ reges, pater et filius, a quodam principe Alemanniæ capti sunt et Henrico regi filio Imperatoris traditi. Muratori *Script. rer. Italicar.* IX, col. 997. Afseet fra Feilen: „et Norvegiæ“, der maaskee hidrører fra Feillæsning af Krønikens Udgivere, viser denne Notits hos en saa paalidelig samtidig Chronikant, at man i Neapel maa have kjendt Overeenskomsten af 24 September 1223; den, der havde dette Aktstykke for sig, maatte troe, at de danske Konger virkelig vare blevne udleverede til Kong Henrik.

III.

Det lader til, at Keiseren derefter har opgivet at faae de danske Konger i *sin* Haand og at han er gaaet ind paa Engelberts Tanke, at faae dem udløste af Grev Henriks Fængsel paa Vilkaar, der ogsaa tilfredsstillede det tydske Rige. Dertil benyttede han *Herman af Salza*, den tydske Ordens Høimester, der var kommen til ham paa Sicilien i det hellige Lands Sager. Ham sendte Keiseren til Tydskland i Foraaret 1224 dels for at fremme Udrustningerne til det Korstog, Keiseren nu saa længe havde lovet og beredt sig til, og som Paven med stigende Iver forlangte udført, dels i Rigets egne Anliggender, blandt hvilke de danske Kongers Sag var et af de vigtigste. Cardinalen af Sta. Rufina, hvem Paven paa samme Tid sendte som sin Legat til Tydskland, har sikkert ogsaa havt det Hverv ved Siden af Korstoget at virke for Fangernes Befrielse. Høimesteren var det imidlertid, der ledede de nye Underhandlinger; og han gav her atter Prøve paa sine Gaver som Mægler. At bringe Fangerne i Keiserens Haand arbejdede han ikke paa; men det lykkedes ham at tilveiebringe et Møde imellem Grev Henrik, Grev Albert af Orlamünde, Sendebud fra Danmark og fra Rigsregeringen. Ogsaa Kong Valdemar selv maa have været tilstede. *Hvor* dette Møde holdtes, sige de historiske Kilder vel ikke; men jeg seer ingen Grund til at tvivle om, at det har været i eller i Nærheden af Kongernes Fængsel, saa at det Mæglingsforslag, her vedtoges, med Føie er kaldt det dannenbergske Forlig. Det lyder i dansk Oversættelse saaledes:

„Dette er Formen for Kong Valdemars og hans Søns Befrielse, overværende Mester Herman af den Tydske Ordens Huus og andre keiserlige Sendebud.

„Kongen lovede, at han vil tage Korset og drage det hellige Land tilhjælp. Han skal drage ud af sit Rige om to Aar, fra førstkommende August Maaned at regne, førende med sig hundrede Skibe, Kogger og Snækker tilsammen, saaledes at han, om Gud vil, kan være i Spanien den første Vinter efter sin Udgang og den paafølgende Sommer komme til det hellige Land, hvor han skal forblive et heelt Aar, efter Kongen af Jerusalems og andre Stormænds Raad. Døer han forinden, eller hindres han ved andet lovligt Forfald, skal han give 25,000 Mark Sølv det hellige Land tilhjælp. Denne Pengesum skal han et Aar efter den Dag, da han burde have tiltraadt sin Pilgrimsfærd, præsentere Kongen af Jerusalem og den tydske Ordens Sendebud i Lübek, hvilke ikke maa anvende nogen Deel af den nævnte Sum til eget Brug, men paa deres Sjæls Salighed skulle udgive den til det hellige Lands Tjeneste efter bedste Skjøn. Uden at stille Gidsler eller give Pant skal Kongen og hans Mænd for Reisens Udførelse, eller, om han ikke kan drage afsted i egen Person, da for den Pengesum, han skal betale istedetfor Reisen, give al den Sikkerhed, som Legaten, Erkebiskoppen af Köln, Biskoppen af Hildesheim, den tydske Ordens Mester, Grev Sigfrid

af Blankenburg forlange, og efter disses Raad og Paalæg ubrødelig holde den. Kan En eller Anden af de Nævnte ikke være tilstede, skal Sagen dog gaae frem.

„Kongen skal gjengive Keiseren og Rige fuldstændigt det transalbinske Land og overlevere dem alle de Privilegier angaaende dette Land, der bleve ham givne under Krigen i Riget; han skal give saadant Afkald paa det nævnte Land, at hverken han eller hans Sønner skulle herefter have nogen Tiltale til samme Land. Det Land, Grev Albert af Orlamünde har havt til Len af Kongen, og andet Jordgods i samme Land, som Kongen forbeholdt sig selv, skal den nævnte Grev Albert modtage til Len af *Keiser og Rige*¹⁾; og Keiser og Rige skulle sikkre ham i Besiddelsen imod Enhver. Ogsaa skulle Biskopperne i samme Land, nemlig Biskopperne af Lybek, Ratzeburg og Schwerin, modtage deres Regalier af Keiser og Rige. Desuden skal Kongen løse Alle, ihvor de ere, der i det nævnte Land have svoret ham, fra deres Eed, og de skulle sværge Keiser og Rige og Grev Albert Huldskab og Troskab, hver sin Ret forbeholdt²⁾; de Godser, de have til Len af Kongen, skulle de modtage af Grev Albert.

„Kongen og Grev Albert skulle frit overlade Grev Henrik af Schwerin Amterne Boitzenburg og Schwerin med hvad dertil ligger med Rette, hvilke han saa skal modtage af *Keiser og Rige*; Borgen Wotmunde skal opbygges for ham i den Stand, den var, før den blev nedreven. Desuden skulle Grev Henrik og hans Mænd atter have alt det Jordgods, han havde til Len af Grev Albert. Det Jordgods, som Didrik Scacmann med sin Morbrodersøn bør med Rette at have af Grev Albert, skal han beholde. Kongen skal tilbagegive Grev Henriks Svigermoder hendes Gods, eller give hende 2,000 Mark.

„Efter Rigsfyrsternes Eragtning skal Kongen, uden Gidsler og Pant, stille al den Sikkerhed, han formaaer, og som Fyrsterne forlange, for, at han ikke vil søge at vinde det transalbinske Land tilbage. Naar Kongen paa Hofdagen i *Bardewick* fremstilles for og overgives til Fyrsterne, skal han uden Gidsler og Pant stille al den Sikkerhed, han formaaer og Fyrsterne forlange, for, at han enten paa en bekvem Dag, der forelægges ham af Fyrsterne, vil opgive til Keiser og Rige de *slaviske* Lande, hvorom der er Sag imellem Keiserdømmet og Danmarks Rige, eller at han vil beholde dem som Retten tilsiger, eller som de forundes ham af Naade.

Kongen skal modtage Danmarks Rige af Keiserens Haand og gjøre Keiser og Rige Huldskabs og Mandskabs Eed, saaledes som andre Fyrster pleie at gjøre; denne Huldskab og Troskab skal han ærligen holde.³⁾

1) „imperium“.

2) — — ad suam justitiam utrobique.

3) Item dominus rex accipiet regnum Datie de manu imperii et ei homagium faciet, secundum quod alii principes facere solent, et fidelitatem bona fide servabit.

„Kongen og Grev Albert skulle gjøre Grev Henrik en tryk Orfeide, for sig og alle Venner og Paarørende. Til Sikkerhed for denne Orfeide skal Kongen stille som Gidsler en af sine ægte Sønner og ti Andre, fem af Danmark og fem af Holsten. Disse Gidsler skulle gives for 10 Aar og kunne ombyttes efter Tidens Leilighed, om fornødent er; de skulle overleveres Keiser og Rige, eller Rigets Fyrster, der kunne betroe dem til hvem de ville.

„Kongen skal give Grev Henrik 40,000 Mark Sølv for sin Frihed; Pengene leveres Riget og Fyrsterne. Summen skal erlægges i kölnsk Vægt med eet Lod uædelt Metal i hver Mark reent Sølv; af samme Lødighed skal ogsaa den Sum være, der skal gives til Hjælp for det hellige Land. Af de 40,000 Mark skal Kongen give de 20,000 Mark i Penge eller Pant for sin og sin Søns samtidige Løsladelse. Kan han ved sin Befrielse ikke betale 20,000 Mark, gaaer han selv ud efterat have erlagt 10,000 Mark, men hans ældste Søn bliver tilbage for 10,000 Mark; saasart som disse 10,000 Mark ere betalte, gaaer den ældste Søn frit ud. Men for de resterende 20,000 Mark skal Kongen stille 30 voxne Gidsler og en af sine Sønner; kan han ikke skaffe 30 voxne Gidsler, saa femten Voxne og femten Unge med to af sine Sønner; kan han ikke faae femten Voxne, saa tredive Dreng med sine tre Sønner. Disse Gidsler skulle overgives Keiser og Rige ligesom de første. Kun for disse to Artikler, Orfeide og Løsepenge, skulle Gidsler stilles. Med sit Kjøbegods i det transalbinske Land kan Kongen handle efter Godtbefindende.

„Om saa var, at en Deel af den nævnte Pengesum formedelst Tidens Korthed ikke kunde betales paa Hofdagen i *Bardewick*, skal Kongen og hans Mænd efter Fyrsternes Eragtning stille Sikkerhed for, at de paa den af Fyrsterne forudbestemte Dag skulle betale Resten, og saa skal Kongen efter Fyrsternes Raad udleveres til sine Mænd.“

„Vor Frue Fødselsdag førstkommende ¹⁾ skulle den romerske Konge og Rigets Fyrster holde et Herremøde i *Bardewick* til at afgjøre endelig de ovennævnte Sager.

„Til tryggere Forvaring om, at dette skal holdes ubrødelig, have de Efterskrevne svoret og lovet paa Tro og Ære ²⁾: Grev *Albert*, *Wicbert* hans Drost, *Reinfrid af Scorlemere*, *Henrik* Skjænk og mange andre hans Mænd; disse danske Herrer: *Bjørn* Mundskjænk, *Score* Marsk, *Johannes* Marsk, *Trugil* Drost og mange Flere; fra den anden Side: Grev *Henrik af Schwerin*, Grev *Herman af Woldenberg*, Grev *Henrik af Sladen*, Grev *Henrik af Dannenberg* og hans to Sønner, Grev *Henrik af Luchow*, Grev *Konrad af Regenstein*, *Lupold „Ursus“* (Baer?), *Burchard* Foged af *Luchow* ³⁾, *Didrik Scacman* og mange Flere. Disse Løfter og Eder ere gjorte med saadant Vilkaar, at ville den romerske Konge og

¹⁾ d. e. den 8 September 1224.

²⁾ — juraverunt et in fide promiserunt.

³⁾ B. advocatus de Luchowe.

Rigsfyrsterne opfylde hvad ovenfor er sagt, skulle de nævnte Lovere være forpligtede til alt dette; men ville Fyrsterne ikke opfylde det, skulle Loverne ingenlunde forpligtes til at holde det, saa at de skulle være aldeles løste fra Eder og Løfter.

„Keiserdømmets efternævnte Sendebud: Hr. *Bernhard af Horstmar*, Grev *Herman af Woldenberg*, *Guncelin* keiserlig Hofdros, *Drosten af Waldburg*, *Drosten hos Erkebiskoppen af Köln* have tilsagt paa Tro og Ære, at de ærligen ville paa alle Maader arbeide for, at Fyrsterne udføre det ovenfor Anførte; den tyske Ordensmester sagde ogsaa, at han vilde gjøre det Samme.

„Saaledes skeet i Herrens Incarnationsaar Aar 1224, i Juli Maaned, den 4 Juli, i den 12 Indiction ¹⁾.“

Ved dette Aktstykke har engang hængt 11 Sigiller, af hvilke nu det 2det og det 9de mangle; af de andre ere kun større eller mindre Levninger tilbage, blandt hvilke fire gjenkjendes med antagelig Sikkerhed: det 3die som Grev Henrik af Schwerins, det 5te som Greven af Dannenbergs, det 6te Drost Gunzelins, det 7de den danske Drost Trugils. Det 1ste Sigil skulde man troe maatte være Høimesterens; det 8de formodes at være Marsken Score's, det 11te Bjørn Mundskjæns; af det 10de er ikke saameget tilbage, at der kan gjættes paa nogen bestemt blandt de i Akten nævnte Mænd. Der findes intet Spor af Kong Valdemars eller Grev Albert af Orlamündes Sigiller, saa at det ikke kan vides, om Kongen og hans Søstersøn have medbeseglet Akten.

Grundtankerne i dette Mæglingsforsøg ligge tydeligt for Dagen: de Danske faae deres Konger frie; det tyske Rige tilfredsstilles ved at Danmark atter gaaer tilbage over Eideren; Grev Henrik faaer sine Løsepenge, trænger Danmark ud af Nordalbingien og opnaaer et Par mindre Begunstigelser; Valdemars to stærkeste Støtter, Paven og Albert af Orlamünde, unddrages ham ved at tilfredsstille deres særlige Ønsker, idet Paven faaer en mægtig Korsfarer mere, Grev Albert beholder sit Nordalbingien. Man kunde vel regne paa, at Paven saameget snarere vilde lade sig berolige ved dette Forlig, som han i sit skarpe Monitorium af 31 October 1223 til Grev Henrik, og i Brevet af 1 November til Erkebiskop Engelbert, netop fortrinsviis havde motiveret sin Indblanding ved den Omstændighed, at Kong Valdemar havde givet Tilsagn om kraftig Bistand til det hellige Land, skjøndt han ikke bar Korset offentlig. — Men at *Grev Henrik* gik ind paa dette Forlig og bekræftede det med sit Segl, at han navnlig fandt sig i en Nedsættelse af den i Nordhausen forlangte Løsesum med 12,000 Mark Sølv, og i at Nordalbingien blev i Grev Alberts Hænder, det viser tydeligt nok, at enten har han forudseet Frugtesløsheden af dette Mæglingsforsøg, eller han har opgivet Haabet om Keiserens og Rigets Bistand til at sætte sine høieste Fordringer igjennem, saa at han maatte vente, at Erkebiskop Engelbert ikke længer

¹⁾ Trykt i Mecklenburg. Urkundenb. I, p. 290, No. 305, efter *Originalen* i det Schwerinske Archiv.

kunde, eller ikke længer vilde afvende den Bandstraale, der saa længe havde svævet over hans Hoved.

Som bekjendt kom imidlertid heller ikke Dannenbergerforliget til Udførelse, fordi Kong Valdemar eller hans Mænd i det sidste Øieblik traadte tilbage derfra. „De brøde deres Løfter“ sige samtidige *Tydskere*¹⁾: men det er et stort Spørgsmaal, om det virkelig var *dem* eller *de tydske Rigsfyrster*, der bare Skylden for Bruddet. Forliget af 4 Juli 1224 var jo kun et Mæglingforslag, hvis forbindende Kraft udtrykkelig var gjort afhængig af Rigsfyrsternes Ratification. Der maa have været dem blandt Deltagerne i Mæglingen, som have næret Tvivl om, at denne Ratification vilde blive given ubetinget, da der i Forliget udtrykkelig indførtes, at skete dette ikke, blev det Vedtagne uforpligtende for Deltagerne; og det Løfte, Høimesteren med Rigets Sendebud giver i Slutningen af Akten, at de paa alle Maader ærligen ville anbefale Forliget hos Rigsfyrsterne, siger tydeligt nok, at de ikke have været sikre paa en Antagelse fra disses Side. At der ikke i Akten er taget et Forbehold med Hensyn til Ratification af de Danske, havde vel sin Grund deri, at de, der skulde have ratificeret, Kongen og Rigets Stormænd, „*meliores regni*“, „*barones Daciae*“ som de hedde i Datidens Akter og Krøniker, selv vare tilstede og deltog i Forliget, *Kongen* og Grev *Albert* personlig, *meliores regni* ved Sendebud af deres egen Midte. Havde man fra dansk Side bagefter faaet Betæneligheder, er det utroeligt, at man halvtredie Maaned senere virkelig mødte til den i Forliget bestemte Tid, forsynet med Løsepengene. Der havde i Mellem-

¹⁾ *Annales Colonienses maximi*: Per idem tempus (an. 1224) Henricus rex cum Engilberto Coloniensi archiepiscopo et Cunrado legato sedis apostolicæ et quibusdam principibus pro liberatione regis Daciae et restitutione terræ imperii ab eodem injuste possessæ Saxoniam intravit, ubi per biennium a comite Henrico de Scuirinh in firmissimo et inaccessibili castro nomine Dannenberch idem rex cum filio suo captus tenebatur. Venientes itaque ad Alviam fluvium prædicti principes Herimannum magistrum hospitalis Teutonicorum, qui ab imperatore in Teutonium missus fuerat causa reconciliationis et compositionis faciendæ, ad utrosque, scilicet regem et comitem præmittunt. Quo mediante ad hoc inductus est idem Rex, ut totam terram, quam imperio abstulerat, reddere, et coronam de manu imperatoris suscipere, insuper centum milia marcafum pro absolutione sua dare promitteret. Quod cum acceptaverint principes, qui cum rege præsentibus aderant, Albertus comes de Uorlamunde, filius sororis ipsius regis, et barones Daciae hanc compositionem reprobantes, et ea, quæ promissa erant cassantes, ascensis navibus cum indignatione recesserunt, infinitam pecuniam, quam ad redimendum regem attulerunt, secum deferentes. Unde prædicti principes infecto negotio confusi dicesserunt.“ *Monumenta Germaniæ histor. script. XVII. p. 838.*

— *Annales Alberti Stadensis*, ib. T. XVI, p. 358, ad ann. 1224: „Hinricus Rex, imperatoris filius, curiam Bardewich habuit pro regni negotiis, et maxime pro liberatione regis Danorum, adducto secum Coloniense archiepiscopo Engelberto, sed nihil profecit.“

— *Das Zeitbuch des Eike von Reggow*, Massmanns Udgave p. 468. — Des andern jares to sente Michaelis dage na des konninges vangnisse quamen se to Bardewic. Dannen vore se to Bleckede. Grave Albrecht van Louenborg unde de Denen lagen oc in andere half der Elve mit eneme groten Here. Dat gedingede vullenging nicht, wente de Denen unde de koning braken ere lovede; des karde de koning Hinric weder unde alle de herren ane ende; des blef de koning vort gevangen.

tiden været Leilighed nok til at overveie de tilstrækkelig bekjendte Betingelser og til at opsigte Forliget, vilde man ikke modtage det. Mødet ved Elben indeholder selv middelbart en Ratification fra dansk Side, især da ingen anden var forlangt. Derimod foreligger intet sikkert Tegn paa ubetinget Antagelse fra det tydske Riges Side. Hverken Kong Henrik, eller Erkebiskoppen af Köln, eller nogen anden af Rigets Fyrster havde personlig deltaget i Mæglingen. At disse mødte paa Hofdagen i Bardewick, er ikke et Tegn paa deres Samtykke, saaledes som de Danskes Møde ved Elben; thi Riget skulde jo netop her vælge mellem Ja og Nei. Heller ikke det, at de fra Bardewick fandt sig i at drage til Bleckede ved Elben, da Grev Albert og de Danske ikke vilde forlade Floden, siger mere, end at Fyrsterne ikke i Bardewick vilde afbryde Underhandlingerne; hvorimod Grev Alberts og de Danskes Vægning ved at gaae til Bardewick røber Mistro til Modpartens Beslutninger. Fyrsternes Nølen og gjentagne Overveielser tyde ogsaa paa Tvivl eller paa Uenighed imellem dem selv indbyrdes. De kom ikke efter Bestemmelsen til Bardewick Vor Frue Fødselsdag, men først Mikkeldag, de holdt forud en Samtale om Sagen i Lüneburg¹⁾, de naaede først til Bleckede i den første Halvdeel af Oktober, en Maaned efter den til Mødet berammede Tid²⁾. Og Forligsmægleren, Herman af Salza, var ikke længer tilstede iblandt dem; det sidste Spor af hans Nærværelse i Tydskland paa denne Reise er af 23 Juli 1224³⁾.

Vi finde det derfor troeligere, at Bruddet er kommet fra tydsk end fra dansk Side⁴⁾, og *formode*, at Rigsfyrsterne ikke have villet antage Dannenbergerforliget *ubetinget*, men

1) Dette seer man tilfældigviis af et denne Sag iøvrigt ikke vedkommende Aktstykke i H. Sudendorfs Registrum oder merkvürdige Urkunden für die deutsche Geschichte III. p. 55. No. 37.

2) Huillard-Bréholles, II. p. 807.

3) Huillard-Bréholles, II. p. 801—802. I Marts 1225 var Herman af Salza hos Keiseren i Palermo, ib. ib. 475.

4) Usinger, d.-d. Gesch. er nærved at være af samme Mening p. 425. De der følge *Dahlmann*, ville indvende, at vi jo have Grev Albert af Orlamündes eget Vidnesbyrd om, at han virkelig skiftede Sind og forandrede sin Beslutning; men hermed hænger det saaledes sammen. *Dahlmann* (Gesch. von Dänemark, 1, 385) lader Grev Albert efter sin Befrielse tilskrive Paven: „Ich dachte zuerst die Lösung meines Oheims schleunig zu bewirken, aber hernach hielt ich es nützlicher für das gemeine Wesen, das Verbrechen zu bestrafen, weil Trug Niemand frommen darf.“ Denne Oversættelse, under Citationstegn, gjengiver imidlertid ikke det paagjældende Brevs Mening rigtig. Der staaer hos *Schannat* (Vindem. litterariæ p. 196): „Vestræ gratiæ significo, pater sancte, quod cum dominus et avunculus meus rex Daciæ a vasallo suo, modicæ reputationis viro, perfide captus, esset, ego ratione sangvinis injuriam eius meam reputans, absolutionem ejus procuravi celeriter ne morâ traheret ad se periculum et jacturam. Postmodum excogitans, quod expediret reipublicæ, ne remanerent crimina impunita, volebam vindicare quod factum fuerat fraudulenter, cum nemini patrocinari debeant fraus et dolus“, men formaaede det ikke og blev selv fangen o. s. v. Her siger Brevskriveren ikke, at han *først havde isinde* at udfrie den fangne Konge, men forandrede sin Beslutning og fandt det *nyttigere* at straffe Forræderen; der staaer ligefrem, at han *udvirkede* (procuravit) hans Befrielse, og saa bagefter (ogsaa) fandt det *nyttigt* for det Offentlige at straffe Forbrydelsen. Allerede dette viser, at Brevet ikke kan være fra *Albert af Orlamünde*, som jo ikke fik

have forsøgt at faae et eller andet Punkt ændret ved nye Underhandlinger, hvorved imidlertid Deltagerne i disse løstes fra deres Løfter og Eder, ifølge det udtrykkelige Forbehold i Forligsakten. Den *Vrede* (indignatio), hvormed de Danske traadte tilbage, var jo ogsaa kun motiveret, dersom Bruddet er kommet fra deres Modstanderes Side. Hvilket Punkt i Forliget det kan have været, Fyrsterne vilde have ændret, lader sig naturligviis ikke paavise; men saa Meget foreforeligger dog, at Tanken henledes enten til *Løsesummens* Størrelse eller til den Hovedbetingelse, at Grev *Albert af Orlamünde skulde beholde Nordalbingien som Len af det tydske Rige*. De samtidige kölnske Annaler, der vel sammenblande Høimesterens Mægling og Fyrsternes Tog til Elben, men i det Hele taget dog paa dette Punkt ere ret godt underrettede, sige, at Valdemar forpligtede sig til at betale 100,000 Mark for sin Frihed; i Forliget selv er jo Løsesummen kun 40,000 Mark: er det større Tal da blot en Feil af Annalisten, eller vidste han kun hvad *Fyrsterne* havde *forlangt*? — Sandsynligere forekommer det mig dog, at *Nordalbingien* har givet Anledning til Bruddet. Der kan ikke være Tvivl om, at Grev Henrik af Schwerin jo meget nødig er i Forliget gaaet ind paa at beholde Albert af Orlamünde som en overmægtig og fjendsk Nabo, og derved at udelukke sine Venner og Tilhængere, Greverne af Schauenburg og Dassel, for hvem han i Nordhausen havde

Valdemar befriet. Dernæst siger Brevskriveren længere nede, at han nødtes til at købe sin Frihed ved at opgive en stærk befæstet Borg, der tilhørte ham *ifølge Arveret*. Vare disse Ord *Alberts*, kunde kun *Lauenburg* være meent, som han maatte afstaae til Hertug Albert af Sachsen for sin Frihed; men Albert af Orlamünde kunde ikke sige, at *Lauenburg* tilhørte ham *ifølge Arveret*, da Borgen jo kun var kommen i hans Magt ved Valdemars heldige Erobringskrig. *Suhm* har ogsaa studset ved disse Ord, som han kalder *uunderlige og mørke*, medens *Dahlmann* ikke har taget Anstod af dem. — Sagen er, at Skrivelsen ikke er af Valdemars Søstersøn *Albert*, men af den anden Søstersøn *Otto af Lüneburg*, der ved *Bornhövede* faldt i Grev Henriks Fangenskab som Albert 2½ Aar tidligere ved *Mölln*, og som maatte købe sin Frihed ved at afstaae *Hitzacker*, (jfr. den *Rep-gowske Krønike* p. 478). *Otto* af *Lüneburg* kunde sige, at han havde bevirket sin Morbroders Befrielse, nemlig ved Underhandlingerne sidst i 1225, og at han derefter forsøgte at straffe den troløse Vasal, nemlig ved at forene sig med Valdemar til den Krig, der førte til Nederlaget ved *Bornhövede*; og han kunde kalde *Hitzacker* sin *Arv* som en gammel welfisk Besiddelse. Feiltagelsen har sin første Grund deri, at Brevet slet ingen Navne indeholder, ikke Pavens, til hvem der skrives, ikke Slagets, hvor Brevskriveren blev fangen, ikke Borgens, han maatte afstaae, og heller ikke Tid og Sted, da han skrev; dernæst i den paafaldende Eenshed af begge Søstersønners Skjæbne: Begge arbejdede for Morbroderens Frihed, Begge bleve een og samme Mands Fanger i ulykkelige Feltslag, Begge maatte købe deres Frihed ved at opgive hver sin faste Borg. Og faktisk er Feilen fremkommen derved, at Skrivelsens første Udgifter Schannat har sat følgende Overskrift; „*Alberti Orlamundani comitis epistola ad Honorium III pontificem Maximum 1226.*“ Ham have saa de Yngre fulgt, saasom *Gram* i *Noterne* til *Meursius* p. 389, *Scheid* i *Origines Guelphicæ* IV p. 101, *Suhm*, *Hist. af Danm.* IX, 549, idet *Suhm* dog har indseet, at Aarstallet 1226 maatte være urigtigt, da Grev Albert dengang endnu var fange, og at Paven ikke kan have været *Honorius*, der var død, inden Albert kom paa fri Fod. Vi slutte os derfor ganske til *R. Usinger* (*Deutsch-Dänische-Geschichte* p. 385) og Udgifverne af *Mecklenb. Urkundenb.* (1, p. 353), der have erkjendt, at det her er *Otto af Lüneburg*, der vil af Pave *Gregorius IX* løses fra den aftvungne Eed om *Hitzackers* Afstaaelse.

betinget Gjenindsættelse. Grev Henrik var med i Bleckede: har han her søgt at faae dette Punkt i Forliget omstødt, da er han sikkert bleven understøttet paa det kraftigste af Erkebiskop *Gerhard af Bremen*, der ligeledes var tilstede, som en af Rigsfyrsterne, og som var Mand for at reise dette Spørgsmaal af eget Initiativ, om Grev Henrik ikke har gjort det. *Gerhard* har i Gjerningen noksom viist, at Grev Alberts og de Danskes Fordrivelse og de ældre Herrers Gjenindsættelse i Nordalbingien var ham en Hovedopgave, for hvilken han var beredt til at vove Alt, og han havde allerede viist det før Mødet i Bardewick og Bleckede ved at understøtte den fordrevne slesvigske Biskop Valdemar Knudsens Angreb paa Holsten¹⁾. Det er umuligt, at denne Mand skulde have tiet til, at Albert af Orlamünde blev i Besiddelse af Nordalbingien.

Dette maatte jo ogsaa fra det Standpunkt, hvor vi antage at Erkebiskop *Engelbert* har staaet, forekomme betænkeligt: Landets Gjenforening med det tyske Rige blev saa dog ikke stort mere end en Skuffelse.

IV.

Med Hofdagen i Bardewick og det frugtesløse Møde ved Elben ophører Keiser og Riges Indblanding i den danske Sag. Havde Uretten virkelig været paa de Danskes Side, maatte man have ventet et Sværdslag fra Rigsregeringen til Hævn over Fornærmelsen; men den foretog slet Intet: Kong Henrik og Rigsfyrsterne droge flaae og forvirrede („confusi“) tilbage fra Mødet og lode dermed den hele Sag falde som et Rigsanliggende. Nu stode altsaa Grev Henrik af Schwerin og hans nærmeste Venner alene ligeoverfor Grev Albert og Danmark; dog har rimeligviis Erkebiskop Engelbert ikke afbrudt sin Forbindelse med Grev Henrik, siden denne endnu ikke blev bandlyst, uagtet han ikke havde efterkommet Pavens Monitorium.

Fra to Sider faldt Grev Henrik og hans Hjælpere over Albert af Orlamünde sidst i Aaret 1224: Erkebiskop Gerhard den Anden af Bremen med den unge Grev Adolf af Schauenburg gik kort før Juul over Elben ind i Holsten; og samtidigt angreb Grev Henrik selv Albert af Orlamündes Hovedfæstning Slottet Lauenburg. Albert samlede da sin Krigsmagt i det sydøstlige Holsten; men Henrik brød op fra Lauenburg og gik ham imøde. Saaledes kom det til Sammenstød ved Mølln i Januar 1225, hvor Albert efter en heel Dags blodige Kamp blev ikke alene overvunden, men selv fangen. Dermed var Grevskabet Schwerins og Nordalbingiens Skjæbne afgjort for den nærmeste Fremtid. Grev Henrik kunde nu føre sine Fanger fra Dannenberg til sit eget Slot Schwerin. Om de danske Stormænd

¹⁾ Honorius III til Erkebiskoppen af Bremen, 31 Juli 1224. Suhm, IX p. 465. 759.

nogensinde for Alvor have tænkt paa Kongernes Befrielse ved Vaabenmagt, forekommer mig meget tvivlsomt; men i ethvert Fald var der efter Ulykken ved Mølln neppe Andet at gjøre end paany at forsøge Underhandlinger paa Grundlag af Grev Henriks to Hovedfordringer: Udbetalingen af en betydelig Løsesum og Opgivelsen af Danmarks Herredømme sydfør Eideren. Forsøget er ogsaa virkelig gjort; et Forslag fra dansk Side¹⁾ er engang i Aaret 1225 forelagt udentvivl ved Kong Valdemars Søstersøn *Otto af Lüneburg*. Hvor længe efter Albert af Orlamündes Uheld det er skeet, kan ikke bestemmes nærmere, end at det maa have været før den 1 November 1225, da der foreslaaes, at den første Udbetaling af Løsepengene skal skee *Allehelgensdag*; og ligesaa lidt lader det sig bestemme, om Otto af Lüneburg henvendte sig umiddelbart til Grev Henrik eller først til Erkebiskop Engelbert, for hvem Forholdet til Rom maatte gjøre det ligesaa vigtigt som før, at faae de danske Konger udfriede af Fængslet. Strax synes imidlertid det danske Forslag ikke at have gjenknyttet Underhandlingernes for et Aar siden afbrudte Traad; da indtraf en Begivenhed, der gav hele Sagen en ny Vending: Engelberts blodige Død. Den 7 November 1225 blev Erkebiskoppen overfalden i Nærheden af Byen Schwelm i Vestfalen og grusomt myrdet af sin Slægtning Grev Frederik af Isenburg²⁾. Med Engelbert forsvandt den Mand, der nu i to Aar havde staaet imellem den vrede Pave og Grev Henrik af Schwerin og tillige havde holdt fast ved Forbindelsen imellem denne og Riget. Hans Død maatte betage Grev Henrik ethvert Haab om Bistand fra Riget i den danske Sag, saa at man vel kan sige, at Engelberts Død forværede hans Stilling ligesaa meget, som Seiren ved Mølln havde forbedret den. Grev Henrik greb da rask det danske Forslag, og allerede den tiende Dag efter Engelberts Død kom det til et Forlig om Valdemars og hans Søns Befrielse. I dansk Oversættelse lyder det saaledes:

„Dette er Formen for den Overenskomst, som er truffen angaaende de danske Kongers Befrielse. For deres Frihed skal gives Grev Henrik af Schwerin 45,000 Mark puurt Sølv efter kölnsk Vægt saaledes, at et Lod i hver Mark maa være af ringere Metal; dertil alle Dronningens Guldsmykker, undtagen Kronen og hvad hun før sin Død har givet til Klostre og andre Kirker for sin Sjæls Frelse. Desuden skal der gives Klædninger til hundrede Riddere, 10 Alen flandersk Skarlagen og 2¹/₂ Timmer Peltsværk til hver.

¹⁾ trykt under Navn af *Concept* i Mecklenb. Urkundenbuch 1, p. 305 ff. — At dette Forslag er kommen fra dansk Side, sees ikke alene af Beseglingen, men af et Udtryk i selve Aktstykket, der siger, at om den gamle Konge døer, før Løsepengene betaales, fragaaer Halvdelen af Resten; døer den unge Konge, saa Trediedelen: si ambo mortui fuerint ante solutionem debiti, totaliter erimus liberi et obsides omnes . . . restituentur.

²⁾ Mordet er udførlig beskrevet af Engelberts samtidige Biograf Caesarius af Heisterbach i I. F. Böhmers Fontes rerum Germanicarum II p. 294 ff. Annales Coloniens. max. ad an. 1225 tilføie, efter Fortællingen om Mordet: Cujus (Engelberti) morte audita, Henricus comes de Scuirinh promissum in resignatione regis Dacie cassat, et mediante compositione et acceptis obsidibus et copiosa pecunia regem absolvit et absolutum permisit ad propria remeare.

„Ved den ældre Konges Udgang gives 6,000 Mark; i Fasten nærmest derefter 3,000 Mark, for hvilke Asker Julians Søn, Nicolaus Lais Søn og Bjørn Tuvos Søn skulle være Gidsler. Af disse 3,000 Mark skal de 2,000 fornemmelig erlægges paa den angivne Tid; betales disse ikke alle, skulle Hr. Jacob af Møen ¹⁾, Peder Strangesøn, Bjørn Mundskjænk, eller to af dem, drage ind i Lybek, indtil det Manglende efterbetales; men de ovennævnte Asker, Nicolaus og Bjørn skulle forblive som Gidsler for de resterende 1,000 Mark. Naar den ældre Konge løslades, gaae to af hans Sønner ind med 40 andre Gidsler, tyve Ældre og tyve Unge, hvilke Grev Henrik vil udvælge af Danmark. I Paasken næsteftter skal erlægges 9,000 Mark, med hvilke Hertug Erik gaaer ind, hvorimod den yngre Konge løslades og med ham *nz* Gidsler; de tilbageblivende kunne derimod ombyttes med andre ligesaa betydelige, dog Kongens Sønner undtagne. Den paafølgende Mikkelsdag erlægges 10,000 Mark; da gaaer Hertugen ud og Gidslerne ombyttes, dog med Fradrag af 10. Den følgende Paaske betales Halvdelen af den resterende Pengesum og Gidslerne ombyttes, med Fradrag af 10. Vor Frue Himmelfartsdag næsteftter den anden Paaske bør hele Resten af Løsepengene være erlagt.

„Naar hele Løsesummen er betalt, gaaer een af Kongens Sønner ud, hvilken Grev Henrik vil; men den, han vælger til at blive tilbage, skal med 10 andre Gidsler staae for Orfeide i 10 Aar; dog kunne Gidslerne ombyttes hvert Aar, og om Kongen vil, kan han bytte sin Søn med en af sine andre Sønner.

„Kunne Pengene ikke betales fuldt ud i de foreskrevne Terminer, skal for hvert ikke betalt Tusinde Mark en dansk Adelsmand ²⁾, hvilken Grev Henrik udnævner, gaae ind til Gidslerne, indtil Pengene kunne betales, og da udgaae med de andre Gidsler, saal des som ovenfor er bestemt.

„Afgaaer den ældre Konge ved Døden, førend Sølvvet er udredet, afkortes Halvdelen af den tilbagestaaende Sum; men dør den yngre Konge, inden Gjælden betales, fradrages Tredieparten af den resterende Pengesum; døde Begge før Gjældens Betaling, ere de Danske aldeles frie, og alle deres Gidsler løslades med Undtagelse af dem, der bør staae i 10 Aar for Orfeide. Den der engang har været Gidsel, eller har stillet sin Søn som Gidsel, skal ikke anden Gang gaae ind som Gidsel, med mindre han selv vil; men om nogen af Gidslerne undflyer, skal han sendes tilbage, eller en Anden ligesaa betydelig stilles i hans Sted.

„Kongen afstaaer til Keiser og Rige alle de Lande mellem Eideren og Elben, der

¹⁾ Hr. Jacob af Møen er Jacob Sunesøn, den længstlevende af Sune Ebbesøns Sønner, Broder til Erkebiskop Andreas og til de andre Sunesønner. Han var med Peder Strangesøn, Bjørn pincerna og Vagn Gunnesøn den Ypperste af meliores regni i Valdemar den Andens senere Tid.

²⁾ honestus vir de Dacia.

høre til Keiserdømmet, nemlig fra Eiderens Udløb i Havet indtil det Vand Leuoldesove (Levensau), og fra samme Vand indtil Havet, samt Hr. Borvins og alle Slaviens Lande, undtagen Rügen og de dertil hørende Lande. Slottet Rendsburg skal tilbagegives Grev Adolf, ti Dage efter Kongens Udgang, i samme Stand som Kongen har havt det; dette skal medindbefattes i Kongens Eder, og hans Gidsler skulle ogsaa staae til Sikkerhed for denne Betingelse, ligesom ogsaa Hr. Jacob af Møen og en dansk Mand, hvem han selv vil, skulle forpligte sig som Gidsler, indtil Borgen er overgivet¹⁾.

„Alle de Privilegier, Kongen havde erholdt og har angaaende disse Lande, skal han give tilbage til Grev Henrik. Kongen og de øvrige danske Adelsmænd skulle love og sværge, at de ikke ville yde Grev Albert nogen Bistand til at beholde eller tilbagevinde de Borge og Lande, han har og havde.

„De der havde taget deres Tilflugt til de Danske, skulle have de Len, de med Rette bør at have, tilbage igjen, naar de have stillet den Herre Sikkerhed, til hvis Haand de skulle holde dem. Samme Ret skulle Kongen og de Danske gjøre tydske Mænd. Saa bør og Kongen og de Danske ikke opretholde nogen tydsk Mand til de forskrevne Grevers Henriks og Adolfs Skade; heller ikke maae Greverne paa deres Side gjøre dette imod Kongen.

„Fanger og Gidsler sættes paa fri Fod²⁾.

„Lybekkerne og Hamburgerne og de øvrige Kjøbmænd fra dette Land og overhovedet Alle, som fra det romerske Rige ville besøge Danmark for Handlens Skyld, nyde den Ret og Frihed, de have brugt før Kongens Fangenskab.

„Førstkommende Paaske skal Kongen give 100 Heste, 50 Stridsheste og ligesaa mange Haandheste³⁾, hver Stridshest 10, og hver Haandhest 5 Mark værd. Riddernes Klædninger skulle gives i den førstkommende Fastetid.

„At Alt dette skal staae fast og ærligen holdes Grev Henrik af Schwerin, hans Hustru, Børn, Paarørende og Venner, nemlig Volrad Greve af Dannenberg, Henrik Greve af Schladden, Adolf Greve af Holsten, Henrik Greve af Luchow, Henrik den Yngre Herre af Werle, skulle Kongen og hans Sønner, Biskopperne og det danske Riges Stormænd⁴⁾ bekræfte

¹⁾ Castrum Reinoldsburch comiti Adolfo reddetur decem diebus post regis exitum in eo statu, quo rex illud habuit; de hoc habebitur respectus ad juramenta regis suosque obsides, et dominus Jacobus de Mone et unus de Dacia, quem ipse voluerit, pariter se obsidioni obligabunt, donec idem castrum redditum fuerit.

²⁾ Dette dunkle Sted hedder i det danske Forslag: „Captivi et obsides hinc inde restituentur,“ i Overeenskomsten selv: „Captivi et obsides liberi dimittuntur.“ Her maa formodentlig være Tale om Krigsfanger, f. Ex. fra Slaget ved Møln, og om Gidsler, en eller anden Krigsfange har stillet for Opfyldelsen af de Forpligtelser, hvorved han har erhvervet sin personlige Frihed.

³⁾ 50 dextrarios et totidem palefridos.

⁴⁾ — regni Dacie meliores.

med deres Eed og til større Betyggelse hænge deres Sigiller ved. Desuden skal Kongen og hans Sønner gjøre og sværge Grev Henrik en retskaffen Orfeide. — Kongen af Bøhmen, Hr. Otto af Lüneburg, Grev Herman af Orlamünde og sine andre Venner, hvem Grev Henrik ansees for at have fornærmet i denne Sag, skal Kongen ærligt og uden Svig forsonse med denne.

„Saaledes skeet i Herrens Incarnationsaar 1225, den 17 November. Vidner ere disse: Volrad Greve af Dannenberg, Henrik Greve af Schladen, Frederik præpositus, Herman Borggreve af Wettin, Adolf Greve af Holsten, Henrik den Yngre Herre af Werle, Hr. Otto Hertug af Lüneburg, Hr. Jacob af Møen, Hr. Bjørn Mundskjænk, Hr. Ostradus og mange Flere. *Ligeledes skal Grev Henrik selv personlig og ved sine Paarørende gjøre de Danske Sikkerhed for, at Gudslerne ville blive tilbagegivne, og at Alt hvad ovenfor er skrevet vil blive fast iagttaget*“¹⁾.

Slutningen af Aktstykket, som her er sat med Cursiv, er *ynge* end den øvrige Skrift, tilføiet af en anden Haand, der desuden har skrevet over Linien de her ligeledes med Cursiv satte Ord: (et terras ei attinentes) „og de dertil hørende Lande“ efter: (preter Rugiam) „udtagen Rügen“; og som ligeledes over Linien har tilføiet Ordet *dux* efter „dominus Otto“ blandt Vidnerne. Disse tre Tilføielser ere til Fordeel for de Danske; thi det kan ogsaa kun være fra dansk Side man har forlangt Otto af Lüneburg betegnet som *Hertug*, hvad han strengt taget først blev i Aaret 1235. Aktstykket foreligger saaledes *ikke i Reenskrift: efterat* det var skrevet — og hvorfor ikke ogsaa: efterat det var beseglet? — er der endnu underhandlet, indtil de Danske have faaet enkelte dem gunstige Bestemmelser tilføiede.

Pergamentet har Indsnit til *fire* Sigiller; flere har der altsaa ikke været; ja, det er ikke engang afgjort, at der har hængt Sigiller i alle fire Indsnit. Ved det første mangler ikke alene Seglet, men Seglremmen; Spørgsmaal altsaa: har her nogensinde været et Sigil? Ogsaa det tredje og fjerde Sigil mangle nu; kun som en Formodning ytre Udgiverne, at et i det schwerinske Archiv løst liggende Sigil, der vistnok er Jacob Sunesøns, Hr. „Jacob af Møens“ som han kaldes ovenfor, oprindeligt har hængt ved dette Aktstykke. Det andet Sigil i Ordenen hænger endnu beskadiget ved; det synes at være et Biskopssegel, — men hvilken Biskops? Udgiverne gjætte paa Erkebiskop Gerhard II af Bremen; men han nævnes slet ikke som Deltager i Underhandlingerne, og det vides ikke, at han enten var i Schwerein ved denne Leilighed, eller senere har forsynet Akten med sit Segl.

¹⁾ Trykt er dette Aktstykke flere Gange efter Afskrifter; men efter Originalen i det schwerinske Archiv, og med nøiagtig Angivelse af alle diplomatariske Mærker, først i Mecklenburgisches Urkundenbuch I p. 305, No. 317. Udgiverne have tilføiet et udateret Pergamentsbrev med 9 Segl, der aabenbart ligger til Grund for Aktstykket af 17 November, og som de derfor betragte som Concept, medens hiint benævnes Originalen, men som rettere bør kaldes det fra *dansk* Side fremlagte *Forslag*.

Altsaa — Pergamentet af 17 November 1225 indeholder kun en første Opskrift af de Punkter, hvorom Underhandlerne ere blevne enige, til Vitterlighed beseglet af fire ubekjendte Deltagere; men det kan ikke betragtes som en Udfærdigelse af en ratificeret Traktat, hvad ogsaa Begyndelsesordene tilstrækkeligen vise. Der er ikke skeet hvad Pergamentet selv forlanger som endelig og afgjørende Bekræftelse paa den hele Overeenskomst: Kongens Sønner, de danske Biskopper og Danmarks Riges Baroner have ingensinde beseglet Akten; og om Kong Valdemar har det, henstaaer som et nu ubesvarligt Spørgsmaal: man har ligesaa god Ret til at paastaae, at hans Sigil nu mangler, fordi det er bortkommet, som at det aldrig har været tilstede. Og dog er det Sigillerne alene, der give Vished for, at de Paagjældende have vedtaget det Opskrevne. Indeholder da Pergamentet af 17 November 1225 virkelig den endelige Overeenskomst imellem Valdemar og Grev Henrik, ifølge hvilken Kongen løslodes? Maaskee — nærmere kunne vi ikke afgjøre det. Siger man, at Grev Henrik umuligt kan have løsladt sin Fange uden en bestemt Overeenskomst, der sikrede ham tilstrækkelige Fordele og dækkede ham mod Hævnen, — at altsaa dette Aktstykke i alt Fald maa have Formodningen for sig som det afgjørende, saa maa herimod fremhæves, at dersom Grev Henrik har ladet sig nøie med dette Pergament, har han jo dog slet ikke faaet en saadan aktmæssig Sikkerhed, som deri forlanges; thi han har ikke faaet *det danske Riges* Brev paa de stipulerede Betingelser. Der er ikke engang Spor af, at Greven har fordret et saadant Brev, og at det er bleven negtet. Han kunde jo ogsaa nok vide, at Paven, der saa afgjort stod paa Valdemars Side og hele Tiden havde betegnet Henriks Daad som fordømmelig, ikke vilde negte at løse Kongen fra hans Eder og Løfter, saa at ingen nok saa nøiagtig Traktat kunde sikre ham deres Opfyldelse. Kun hvad han fik i sin Haand ved Fangernes Løsladelse kunde han regne for Sit, og saa den Sikkerhed, han havde i Gidslerne. Det er ikke engang vist, at Underhandlingerne i Schwerin ere sluttede med Aktstykket af 17 November; de ovenfor paapegede tre Tilføielser vise, at der er kommet Nyt til, efterat Appunctionen var opskreven; og havde Alt været afgjort dermed, hvorfor blev Valdemar saa dog i sit Fængsel fem Uger efter den 17 November? Saa lang Tid behøvedes ikke til at hente Gidsler og Løsepenge fra Danmark, som allerede havde Alt beredt i det foregaaende Aar til Mødet ved Elben.

Men hvorledes det nu end forholder sig med den endelige Aftale i Schwerin, saa er det vist nok, at Kongen ved sin og sin Søns Løsladelse har givet Penge, svoret Eder, stillet sine yngre Sønner og andre Gidsler i Grev Henriks Vold; thi dette siger Paven i sit truende Breve af 9 Juni 1226 til Grev Henrik, hvem han paalægger at give Alt tilbage, saavelsom i Skrivelser af samme Dag til Keiseren og til sin Legat, samt i Bullen af 26 Juni 1226, hvorved han løste Valdemar fra Eden¹⁾.

¹⁾ Udtog af disse pavelige Skrivelser findes i Od. Raynaldi Annales Eccl. XIII p. 580 ff.; men Suhm har i Hist. af Danm. IX p. 763 givet værdifulde Tillæg til Raynaldis Brudstykker efter Afskrifter, som Mallet har taget i Vaticanet selv.

Det er imidlertid ikke Hensigten med disse Bemærkninger at bestride, at Kongen har vedtaget omtrent de Betingelser, Aktstykket af 17 November opstiller, men kun at benegte *dette* Aktstykkets forbindende Kraft, hvoraf igjen følger, at muligen et og andet Punkt har i Slutningsaftalen lydt anderledes, end vi nu læse det i Pergamentet af 17 November. Maaskee hidrører Forskjellen i Krønikernes Beretninger om Løsesummens Størrelse herfra, da det kan tænkes, at Dronningens Guldsmykker, Ridderklædningerne, Hestene ere evaluerede i Penge og disse i Forbindelse med de 45,000 Mark tilsidst regnede for Løsesummen.

Jeg antager med Suhm¹⁾, at Valdemar efter sin Hjemkomst til Danmark Juledag 1225 har holdt sig Forligets Bestemmelser efterrettelig, indtil ogsaa den unge Konge var sat i Frihed, d. e. indtil Paaske, den 19 April, 1226; thi den unge Valdemar blev jo virkelig fri, hans Halvbroder Erik kom som Gidsel til Schwerin, og Pavens Skrivelse om Edens Løsning er først fra Slutningen af Juni. For sin og sin Søns Frihed har Kongen altsaa betalt 18,000 Mark Sølv foruden de 100 Heste og 100 Ridderklædninger; maaskee ogsaa Dronningens Guldsmykker, der maae antages at have været paa rede Haand i Kongens Gjemmer. Gidslerne med Kongens to yngre Sønner have selvfølgelig været overleverede, førend Valdemar selv fik sin Frihed. Resten af Løsepengene er ikke bleven betalt, da Kongen i Sommeren 1225 fik anden Brug for sine Penge. Thi nu drog han Sværdet til Hevnkrigen i Forbindelse med Otto af Lüneburg. — Men Lykken var veggen fra Valdemar og hans Mænd: Torsdag den 22 Juli 1227 afgjorde hans og Ottos Nederlag ved Bornhøvede for alle følgende Tider Nordtydsklands Skjæbne.

Grev Henrik af Schwerin overlevede ikke længe sin Seier. Han døde 1228, og hans Enke Audacia førte i nogen Tid Regeringen i Schwerin for Sønnen Guncelin den Tredie. Imidlertid havde Grev Albert af Orlamünde i Slutningen af 1227 erholdt sin Frihed efter næsten tre Aars Fangenskab, og Valdemar havde forsonet sig med de betydeligste af sine Modstandere: Hertug Albert af Sachsen, Grev Adolf den Fjerde af Holsten, Gerhard den Anden Erkebiskop af Bremen. Da tænkte han paa at faae sine tre yngre Sønner og de øvrige Gidsler ud af Audacias Haand ved mindelig Overeenskomst. De sluttedes i Byen Slesvig Aar 1230 og lyder saaledes:

„Valdemar af Guds Naade de Danskes og Slavernes Konge sender alle christtroende Mennesker Gunst og Hilsen tilforn. Vide skulle Alle, at dette er Formen for den Overeenskomst mellem Os paa den ene, Guncelin Greve af Schwerin og hans Venner paa den anden Side, der er tilveiebragt ved Hr. Albert Hertug af Sachsen og Grev H. af Orlamünde. For alle Vore Sønners Befrielse og de Gidslers, der ere forpligtede for Os, skulle Vi give Grev Guncelin 7,000 Mark Sølv saaledes, at hver Mark, lybsk Vægt, skal være reent

¹⁾ Hist. af Danm. IX, p. 517.

Sølv undtagen eet Lod; dog at hvad Overeenskomst der allerede er truffen angaaende dem, som for deres Befrielse have stillet Forlovere og Gidsler, skal blive ukrænket. Af den nævnte Pengesum skal første Søndag efter Paaske betales 4,000 Mark Sølv i Travemünde, og samme Sted og Tid Vore to Sønner Hertug Erik og Abel sættes i Frihed saaledes, at de overleveres til Grev Adolf og Hr. Jacob af Møen, og at disse Vore Sønner og Sendebudene samt Pengene ere i Hertugen af Sachsens, Grev Adolfs, Hr. Burchard Borggreve af Magdeburgs og deres Mænds sikke og tro Leide, indtil Pengene udbetales Grev Guncelin eller hans Sendebud samt Vore Sønner og Sendebud føres tilbage til Danmark. Men femten Dage efter førstkommende Pintse betales 1,000 Mark; skeer det ikke, skulle Forloverne for denne Pengesum, nemlig Grev Her: af Orlamünde, Grev Ernst af Gleichen, Hr. Jacob af Møen, Peder Strangesøn, Trugil Drost, Johan Friso, Tyge Abbildgaard, Vagn Gunnes Søn, Magnus Utis Søn, Nicolaus „Nutekroc“ gaae i Indlager, Nogle i Erfurt, Nogle i Schwerin, indtil den nævnte Pengesum betales. St. Jacobs Dag skulle de resterende 2,000 Mark betales og Vor Søn Christoffer samt alle for Os forpligtede Gidsler gives tilbage under samme, ovenfor anførte Leide; bliver den lovede Pengesum ikke betalt i den nævnte Termin, skulle Forloverne for samme Penge gaae i Indlager. Ogsaa skal Grev Niels af Hallands Søn for Hertugen af Sachsen frasige sig enhver Fordring, om han har nogen i Schwerin; og Vi love uden Svig, at Vi ikke ville hjælpe ham imod Grev Guncelin af Schwerin, saasom Vi skulle og ville bevare Freden og Overeenskomsten med ham og hans Venner uryggelig.

„At denne Overeenskomst skal forblive gyldig og fast, have med Os lovet Valdemar, den yngre Konge, og Vore andre Sønner, Gerhard Erkebiskop af Bremen, Hr. Otto Hertug af Brunsvig, Hr. Johan Markgreve af Brandenburg, Her. Greve af Orlamünde og hans Broder, Ernst Greve af Gleichen, Nicolaus Biskop af Slesvig og Kantsler, Hr. Jacob af Møen, Peder Strangesøn, Andreas hans Søstersøn, Tupo Kammermester, Gunno Winc, Vagn Gunnos Søn, „Karulo“, Ubbo Friso, Heinlig Marsk, Score Marsk, Johannes Marsk, Johan Friso og mange andre gode Mænd (viri providi et honesti).

„Til Bekræftelse paa denne Overeenskomst have Vi ladet dette Blad forsyne med Vort Segl og med de Tilstedeværendes Segl. Givet i Slesvig i Herrens Aar 1230, Indicito III.“¹⁾

¹⁾ Trykt efter Originalen i Mecklenburgisches Urkundenbuch, 1, p. 359, No. 374, hvor der, foruden nøiagtig Beskrivelse af Besegling og andre diplomatiske Mærker, tilføies følgende Anmærkning: „Trykt er dette Aktstykke først i Origines Guelficæ IV, præfat. p. 89 efter en Afskrift, som Leibnitz havde erholdt fra det schwerinske Archiv. Foruden flere Smaafeil, f. Ex. *Tuffo* for *Tupo*, *Wint* for *Winc* som der tydeligt staaer i Originalen, har mærkværdigt nok Greven af Orlamünde tre Gange mistet sit rette Fornavn, idet han to Gange kaldes *A. comes de Orlamünde* og een Gang slet ikke er nævnet ved Fornavn. Men i Originalen staaer stort og tydeligt een Gang *H. de Orlamünde*

Pergamentet har sex Seglindsnit, hvert med sin Seglrem. Af Sigillerne mangle nu det første, der maa have været Kong Valdemars. Det andet er et Biskopssegl, det samme som hænger ved Aktstykket af 17 November 1225. De fire øvrige Sigiller ere vel ikke ubeskadigede, men kunne dog gjenkjendes som Otto af Lüneburgs, Jacob Sunesøns, Peder Strangesøns og Vagn Gunnesøns. Alle diplomatiske Mærker vise, at vi her have en virkelig afsluttet og af Kong Valdemar selv ratificeret Traktat for os, saa at hermed Striden imellem ham og Greven af Schwerin er endelig sluttet.

Spørger man, hvor stor en Løsesum Valdemar da virkelig har betalt for sin og sin Søns Frihed og for Gidslernes Tilbagegivelse, under Forudsætning af, at han indtil den unge Konges Befrielse har holdt Aftalen omtrent saaledes, som Aktstykket af 17 November 1225 bestemte den, saa maa man først erkjende, at Værdien af de 100 Ridderklædninger og af Dronningens Guldsmykker ikke lader sig angive. Værdien af de 100 Heste maa ansættes til 750 Mark Sølv; da nu indtil Paasken 1226 maa være betalt 18,000 Mark, og da Kongen i Slutningsakten paatog sig at betale 7,000 Mark for Gidslernes Tilbagegivelse, kan den rede Pengesum beregnes til 25,750 Mark, hvori var 24,141 Mark fiint Sølv, der svarer til 446,590 Rigsdaler Rigmønt. — Man seer, at den Regowske Aarbog kommer Sandheden nær, naar den siger, at Kongen af Danmark blev sat i Frihed for 50,000 Mark, som dog kun bleve halv betalte ¹⁾.

Det bør ikke oversees, at Kong Valdemar ved sin og sin Søns Befrielse, og nu ved Slutningsakten, ikke er traadt i noget umiddelbart Forhold til *Keiser og Rige*; han har ikke underhandlet eller sluttet nogen Overenskomst med dem, men alene med Greverne af Schwerin. I Aktstykket af 17 November 1225 hedder det vel, at Kongen afstaaer til Keiser og Rige (imperium) Landene mellem Eideren og Elben, samt alle Slaviens Lande med Undtagelse af Rügen, og lover at udlevere alle de „Privilegier“ paa disse Lande, han er i Besiddelse af. Men Aktstykkets tvivlsomme Beskaffenhed gjør det usikkert, om *Slutningsaftalen* virkelig har lydt saaledes; det er i alt Fald alene *Grev Henrik*, dette Løfte gives, og om denne har sat sig i nogen Forbindelse med Keiser og Rige i Anledning heraf, er ubekjendt. Der er ingen Beretning derom, eller nogetsomhelst Vink, kommet til os, medens flere Omstændigheder gjøre det usandsynligt. Grev Henrik tog først i Februar 1227 sine Besiddelser nordfor Elben til Len af Hertug Albert af Sachsen ²⁾; men Keiser og

og to Gange *H^s. de Orlamünde*. Denne Feil . . . er meget vigtig, idet man lader den bekjendte Greve og Rigsforstander *Albert* af Orlamünde optræde, medens i Aktstykket dog kun hans Søner blive nævnte.“ — Ogsaa Suhm (H. af D. IX p. 593) fremhæver her *Albert* af O. og tilføier de urigtige Bemærkning, at det er sidste Gang, han omtales. Dette bortfalder altsaa nu.

¹⁾ Das Zeitbuch des Eike von Regow, herausgg. von Massmann, p. 472.

²⁾ Mecklenb. Urkundenbuch I, No. 338, p. 329.

Rige nævnes ikke i Lensbrevet, som mindre er dette end et Forbunds-brev imellem Hertugen og Greven. Det er for at vinde Hertug Alberts Bistand i Kampen mod Valdemar og Otto af Lüneburg, at Grev Henrik finder sig i at blive Hertug Alberts Mand, men ikke som om Valdemars Afstaaelse af Landet nordfor Elben i og for sig havde gjenknyttet Grevskabet Schwerin til det tyske Rige, saa at Elblandet atter var indtraadt som et Ledemod i Rigets Organisme.

Hermed stemmer det godt overeens, at Aktstykkerne om Nordalbingiens Afstaaelse til Danmark *ikke* ere blevne udleverede til Keiser og Rige. Hvor Metzerebrevet af 1214 eller 1215 er kommet hen, veed Ingen; hidtil er det ikke fundet, trods den Iver og Omhu, hvormed Archiver og Samlinger navnlig i vore Dage ere gjenne søgte; men at det endnu i Aaret 1304 var i den danske Regerings Haand bevises deraf, at ifølge Kong Erik Menveds Anmodning fornyede og stadfæstede dengang Keiser Albert den Første dette Aktstykke efter Originalen, der altsaa maa have været ham forelagt af den danske Konge¹⁾. Enten har Originalakten ikke været afgivet til Grev Henrik af Schwerin ved Valdemars Befrielse, eller den er senere, maaskee efter Aar 1300, kommen tilbage i dansk Haand; men i begge Tilfælde have de schwerinske Grever jo ikke afgivet dette Hoveddiplom til Keiser og Rige. Heller ikke Innocents den Tredies af Valdemar erhvervede Stadsfæstelse paa Keiser Frederiks Afstaaelse, af 14 Mai 1216²⁾, eller Honorius den Tredies af 31 Januar 1217³⁾, som endnu findes i det schwerinske Archiv og altsaa virkelig ere udleverede fra dansk Side, kom i Keiserens eller det tyske Riges Haand. Aktstykker om Meklenburgs, Pommerns og andre slaviske Landes Afstaaelse mangle ganske.

Men dersom Danmark saaledes ved Valdemars Befrielse Intet har havt med Keiser og Rige at gjøre, kan det Forhold, der bestod imellem det tyske Rige og Danmark før 1225, ikke retlig være opløst og forandret. Ved et Tilsagn til Grev Henrik af Schwerin om at afstaae Nordalbingien og Slavien, dog ikke til ham, men til Riget — dersom et saadant Tilsagn virkelig er givet — indsees ikke at Valdemar har gjort Andet end at overlade det til dem, der faktisk havde løsrevet Nordalbingien og Slavien fra hans Herredømme, at stille sig til Keiser og Rige som de selv vilde. For den rette Forstaaelse af det næste Aarhundredes danske Historie er det af Vigtighed at fastholde dette Forhold. Der kom Tider, hvor Østersølandenes slumrende Forbindelse med Danmark atter vaagnede til en, om og kortvarig, dog ikke betydningsløs Fornyelse.

¹⁾ Keiser Alberts Stadsfæstelse af Metzerebrevet findes i en Vidisse af 1304, i det danske Geheime-archiv. Trykt er denne Vidisse flere Steder, sidst i Mecklenb. Urkdb. 1, No. 218. p. 202. Keiser Albert siger deri: — „omnia in ipsius Friderici contenta privilegio — confirmamus, volentes ea, prout in *originali* apparent, inviolabiliter observari.

²⁾ Mecklenb. Urkundenb. I. No. 224, p. 210.

³⁾ Sammesteds, No. 232, p. 218.

V.

Kong Valdemar maa sikkert have afhændet meget saavel af sit *Arvegods* som, med Magnaternes Samtykke, af *Kronens Gods* for at tilveiebringe de store Summer til Løsepenge og Krigsførelse; men Efterretninger derom have vi ikke. Det er muligt, at mange af Lacunerne i de Blade, der nu tilsammen kaldes Valdemars Jordbog, hidrøre fra slige Salg¹⁾; men dette er kun en Gisning. Dog berettes i vore Historier om en Afhændelse, der sættes i Forbindelse med Kongens egen Udløsning: Nørrehallands Overdragelse til den unge Nicolaus. Efter den almindelige Fremstilling har Valdemar betalt sine Løsepenge med sin Sønesøns Deel af Grevskabet Schwerin og derfor givet ham den halve Deel af Halland som en arvelig Besiddelse. Saaledes Hvitfeld, og efter ham Suhm, Dahlmann²⁾ og Andre. Men imod denne Fremstilling staaer først dette, at intet af Aktstykkerne om Kongens Befrielse eller nogen anden samtidig Kilde taler derom; dernæst at Valdemar slet ikke havde Sønesønnens Land i sin Haand; 1221 overdrog han Grev Albert af Orlamünde at sætte sig i Besiddelse deraf; fra Albert tog Grev Henrik det sidst i 1224 eller først i 1225 ved heldig Krig. Der kunde altsaa i November 1225 ikke blive Tale om *Afstaaelse* af Land, hverken Valdemar eller hans Mænd, men derimod Grev Henrik selv var i virkelig Besiddelse af. I det Høieste kunde der blive Spørgsmaal om at *opgive* den unge Nicolaus's *Fordring* paa at arve Moderens Medgift, hvorfor det halve Amt Schwerin heftede. Men denne Medgift kan kun have udgjort en temmelig ubetydelig Brøkdeel af den store Løsesum, Grev Henrik havde betinget sig. Valdemars egen Søster, der ved Mødet i Lybek

¹⁾ Maaskee lader et dunkelt Sted i Jordbogen sig forklare paa denne Maade. Jordbogen af 1231 viser meget *kongeligt* Gods i Nørrehalland; men i Fortegnelsen over *Kronens* Gods sammesteds hedder det: hæc pertinent in Hallandia ad Konunglev: quidquid habuerat super as, og saa kommer Halmstad med hvad der laa i det øvrige Halland. Hvem er det nu, der havde havt Besiddelser i Nørrehalland ovenfor Aas? hvem er Subjectet til dette *habuerat*? Det synes ikke at kunne være nogen Anden end *Kongen*; og i saa Fald maatte Ordene forstaaes saaledes: „alt det Eiendomsgods, *Kongen* tidligere har havt i det nordligste Halland ovenfor Aas, hører nu til *Krongodset*.“ Men hvorledes skal man tænke sig, at denne Forandring er skeet? Ikke alene enhver Efterretning, men ethvert Vink mangler her; det maa da være tilladt at gjætte: er det maaskee saaledes at forstaae, at Kongen har med Samtykke af meliores regni givet den unge Nicolaus Nyttens og Brugen af dette Kongsgods paa den Betingelse, at det ved Hjemfald skulde blive *Kronens*, ikke længer *Kongefamiliens* Gods? Er denne Gjætning rigtig, har den unge Nicolaus kun faaet Kongens Gods i halvandet af Nørrehallands fire Herreder, Fjære Herred og det halve Viske Herred; thi Aas Sogn og Aas Kloster ligge paa Sydsiden af Viskaaen, der i sit Løb fra Nordost til Sydvest deler Viske Herred i to Dele. At *kongeligt* Gods i Nørrehalland virkelig er gaaet over til at blive *Krongods*, bekræftes af Kong Erik Glippings Brev af 8 September 1283, hvorved Halland nordfor Æthraaen afstaaes til den unge Nicolaus's Søn Grev Jacob; thi der betegnes det, der afstaaes, som *Kronen* tilhørende.

²⁾ Hvitfeld, Chronologiens 1 Part (Qvartudg.) S. 122. Suhm, Hist. af Danmark, IX, S. 718; Dahlmann, Geschichte v. Dännemark, 1, p. 394, Anm. 1.

1180 tilsagdes Keiser Frederiks Søn, skulde jo kun have 4,000 Mark Sølv i Medgift; og Mere fik den anden Søster Ingeborg ikke, da hun blev Frankrigs Dronning ¹⁾, — hvorledes skulde da en Datter af den ene schwerinske Greve ved sit Ægteskab med en Slegfredsøn af den danske Konge have faaet en Medgift, der kunde have noget væsentligt at betyde som Deel af Kongens Løsepenge? Endnu mindre maatte et *Afkald* paa hvad der dog allerede var i Grev Henriks Magt være værd. Men det kan overalt ikke engang antages, at den unge Nicolaus, eller Kong Valdemar paa hans Vegne, har givet et saadant Afkald 1225; thi da havde det Afkald, der virkelig gaves i Slesvig 1230, været overflødigt eller maatte have været formuleret som et fornyet, da det dog staaer i Slesvigtraktaten som et nu indrømmet. Hertil kommer, at da Pave Honorius trængte saa stærkt paa Grev Henrik med Fordring om Tilbagegivelse af Alt hvad han havde afpresset Valdemar, nævnte han kun Penge og Gidsler, ikke Land. Havde Valdemar 1225 maattet opoffre den Umyndiges Arv, havde han ikke forsømt at fortælle det til Paven, eller Paven at fordre den tilbagegiven.

Vist er det jo imidlertid, at den unge Niels mistede sin Mødrene arv i Anledning af Farfaderens Fangenskab, og at denne 1230 tildeels købte sine tre yngre Sønners og sine Gidslers Frihed ved at opoffre Sønnesønnens Fordring til Greven af Schwerin. Det var altsaa naturligt og billigt, at Kongen erstattede sin Myndling det lidte Tab. Vi vide ogsaa, at denne i det følgende Aar besad Dele af det kongelige Gods i Sjælland og paa Langeland. Muligt er det imidlertid, at dette har været *Arvegods* fra Faderen, ikke Erstatning for Tabet af den schwerinske Fordring. Det er fremdeles muligt, at Kongen virkelig har givet ham Gods i Nørrehalland. Jeg kan ikke møde vore nyere Historikeres Fortælling derom med noget afgjørende Modbeviis og lader den derfor staae ved sit Værd. Men at Valdemar skulde have gjort Halland til et arveligt dansk Kronlen og Nicolaus til Greve af Halland, eller af Nørrehalland, finder jeg intet sikkert Spor til. Greve kaldes han rigtignok i flere af vore Annaler; men i Jordbogen kaldes han kun *Junker* (domicellus), og om en Overdragelse af Nørrehalland som et arveligt Len vides intet sikkert; thi har Nicolaus faaet det kongelige Patrimonialgods i Nørrehalland, eller en Deel deraf, følger ingenlunde, at han ogsaa har faaet Landet Nørrehalland til Len. Dette Lands Overdragelse i 1308 til den norske Konge Hagen viser, hvor vel man vidste at skjelne imellem Kronens og Kongens Gods i Landet, og Landet som Len af Kronen ²⁾.

Man vil sagtens indvende herimod, at vi jo endnu have det Aktstykke af Aar 1241, hvori Kong Valdemar erklærer at have overladt Grev Niels det halve Halland, og det Vidnesbyrd af 1283, ifølge hvilket Kong Erik Christoffersøn (Glipping) satte denne Nicolaus's

¹⁾ Saxo, 14 Bog, S. 950 i Müllers og Velschows Udgave. L. Engelstoft, Philip August og Ingeborg af Danmark, i Engelstofts Skrifter, 1, p. 235 ff.

²⁾ Hvitfeld, Chronologiens II Part, S. 114 ff.

Søn Jacob i Besiddelse af Landet til Arv og Eie, saa at den almindelige Fremstilling dog maa have sin Rigtighed, da den grunder sig paa to saa gamle Beviisligheder. Men begge disse Aktstykker trænge stærkt til kritisk Prøvelse.

Det første har her i Danmark kun været bekjendt af en *dansk Oversættelse* hos Hvitfeld ¹⁾, men er senere trykt paa *Latin* i det svenske Diplomatarium efter en Afskrift, N. R. Brocman, Langebeks bekjendte Ven og Medarbejder, i forrige Aarhundrede tog her i Kjøbenhavn. Da Kritiken maa holde sig til denne latinske Udgave, fordi den alene gjør en Prøvelse mulig, hidsættes den her i Originalsproget:

W. Dei gratia Danorum Schlavorumque Rex universis presentem paginam inspecturis salutem et gratiam. Suffocaret breviter gesta fidelium processus temporis, nisi scriptis vel bonorum testimonio firmarentur. Noverint ergo universi tam posterum quam presentes nos Comiti domino Ni. pro bonis, que habeat (sic) in Zverin, cum quibus ipse nos secundum consilia meliorum regni nostri a captione inimicorum redemit, dimidiam Hallandiam reddidisse et scotasse perpetuo possidendam. Ne igitur in posterum super hoc aliqua posset oriri calumnia dicto domino et ipsius heredibus presentes literas in testimonium sigilli nostri munimine duximus roborandas. Datum Rochild. Anno Domini 1241, Cal. febr.“

I Randen af Brocmans Afskrift staaer: Ex actione R. Christophori I in Jac. Erlandi Archiepiscopum Lundensem in miscellaneis Luxdorffianis Hafniæ ²⁾.

Altsaa af det Manuscript i Luxdorffs Samling, hvori Processen imellem Kong Christoffer og Erkebiskop Jacob Erlandsen indeholdes, har Brocman Sit, hvilket kun kan forstaaes saaledes, at det ikke er af selve Processens Akter, men af de Aktstykker, der ellers fandtes i samme Luxdorffske Haandskrift, han har taget dette Stykke. Dette Luxdorffske Haandskrift er nu forsvundet; i det mindste har jeg forgjæves eftersøgt det i Geheimearchivet og de offentlige Bibliotheker; men paafaldende er det, at Suhm har benyttet det ved Udgaven af Processens Akter, og at han var bekjendt med de vedhængende Aktstykker ³⁾, men dog i sin Danmarkshistorie alene støtter sig til Hvitfelds danske Oversættelse af det ovenanførte Kongebrev som Kilde til vor Kundskab om Grevskabet Nørrehalands Overdragelse til den unge Nicolaus. Heller ikke Abraham Kall som Udgiver af Suhms IX Tome kjender anden Hjemmel end Brevet hos Hvitfeld ⁴⁾. Som Udgangspunkt for Kritiken maa det altsaa fastholdes, at det ikke er Kongebrevet selv der foreligger, men en Oversættelse fra det 17de og en Afskrift fra det 18de Aarhundrede, hvis Forhold til den forudsatte Original er ganske ubekjendt; vi vide slet ikke, hvor mange Afskrifter der ere imellem den og det, som nu foreligger os. Her mangle tillige alle Oplysninger om de

¹⁾ Chronologiens 1 Part, S. 123.

²⁾ Diplomatarium Svecanum 1, p. 295, No. 304.

³⁾ Script. Rer. Dan. V. p. 282 ff.

⁴⁾ Suhm, H. af Danm. IX p. 718, 774.

diplomatariske Mærker, om Materiale, Skrift, Besegling, Mærker, der ere saa vigtige for Dommen over Aktstykkers Troværdighed, ofte ene afgjørende; det kan derfor ikke vides, om det Kongebrev, her behandles, nogensinde har været til i en gyldig Form. Det kunde vel synes, at da Brevets Begyndelsesord ere nøiagtigt de samme som de, hvormed Kong Erik Christoffersøns Afstaaelsesbrev af 8 September 1283 begynder¹⁾, saa maa Valdemarsbrevet have foreligget saaledes, som vi nu have det i Brocmans Afskrift, 42 Aar efter det Aarstal 1241, Aktstykket bærer. Men denne Begyndelsesformular, der ved at tale om „de Troendes“ Gjerninger røber sin Herkomst fra et *kirkeligt* Aktstykke, *kan* fra et eller flere saadanne være overgaaet baade i Valdemarsbrevet og Eriksbrevet uden umiddelbar Forbindelse mellem disse indbyrdes. Sandsynligt er det dog, at Ordene ere fra hiint gaaet over i dette; men deraf lære vi kun, at et saadant Skriftstykke som Valdemarsbrevet har i Aaret 1283 foreligget Concipisten af Kong Eriks Brev, altsaa efter Sagens Natur ogsaa Kongen. Om dette Skriftstykke var et virkeligt og ægte Brev af Kong Valdemar faae vi ikke at vide; men middelbart antydes det i Kong Eriks Brev af 1283, at han ikke har i det forelagte Valdemarsbrev fundet tilstrækkelig Hjemmel for Grev Jacobs Paastand om, at Kong Valdemar havde givet hans Fader Nicolaus Nørrehalland til Arv og Eie. Thi Kong Erik siger kun, at han af Beretning efter Hukommelsen og Adelsmænds Vidnesbyrd kjender denne Valdemars Gave²⁾. Har nu Aktstykket af 1241, der med alle sine Mangler udtaler Gaven bestemt nok, været Kong Erik forelagt, ligger der i hans anførte Ord en Indsigelse mod dets Gyldighed og en Tilkjendegivelse af, at intet sikkert og paalideligt Gave- eller Lensbrev af Kong Valdemar har været fremlagt. Saaledes fremkaldes uvilkaarligt Tvivl om Ægtheden af det Aktstykke, Hvitfeld har oversat og Brocman afskrevet. Man gaaer vistnok ikke Kongemorderens og Landsforræderens Grev Jacobs Ære for nær, naar man troer ham istand til at styrke en uhjemlet Paastand paa Nørrehalland ved et af ham selv fabrikeret Valdemarsbrev. Og *Indholdet* af dette forøger i høi Grad Mistanken. I fire Linier lader Brevet Kong Valdemar her bortgive et af Rigets Lande — han alene, uden Antydning af, at det er skeet med Rigets Godemænds Raad og Samtykke, medens Raad af „meliores regni“ udtrykkelig fremhæves som Hjemmel for, at Kongen, som Brevet siger, havde givet Sønnesønnens Deel af Schwerin for sin Frihed. Ingen Vidner nævnes, som ellers i Datidens Aktstykker, ikke engang den unge Konge Erik Valdemarson, hvis Samtykke dog maatte være nødvendigt; der angives kun ganske løst *Halvdelen af Halland*, ikke engang *hvilken* Halvdeel, eller ved hvilke Grændser den skilles fra den anden Halvdeel; der siges Intet om Landets fremtidige Forhold til Danmarks Rige; lige efter Ordene skulde man troe, et Talen var om en *privat*

1) Suhm, Hist. af Danm. X, p. 1017. Suffocaret breviter gesta fidelium processus temporis, nisi scriptis vel bonorum testimonio firmarentur. Noverint ergo universi tam posteris quam praesentibus.

2) — ex relatu memoriali et testimonio nobilium.

Eiendom, der gaves Grev Nicolaus som et *uafhængigt Arverige*, ikke engang som et arveligt Len af den danske Krone; der antydes ikke, hvad der skal skee med Kongens og med Kronens Gods, med de kongelige Indtægter, med Kongens Mænd og de frie Bønder i Landet, — kort sagt, Intet af hvad der var fornødent, naar et Kronland afstodes eller, som det her siges, bortskjødedes, altsaa gaves til Eiendom. Om det end var muligt at bortsee fra Manglerne ved Aktstykkets Form, bliver det dog umuligt at troe, at Kong Valdemar har afstaaet, eller har havt nogensomhelst Ret til at afstaae, et dansk Land paa denne Maade.

Det andet Aktstykke, det Vidnesbyrd, Grev Jacob 1283 erhvervede hos Biskop Herman, Grev Helmold og Grev Nicolaus af Schwerin, og som ligeledes kun er bekjendt i Afskrift, hvorefter det er trykt i Suhms Danmarkshistorie ¹⁾, lyder oversat saaledes:

„De ærværdige Fædre i Christo Erkebiskopper og Biskopper, samt de høibaarne Mænd Hertuger, Grever, Ædlinge, Baroner, Riddere og Vasaller i Danmarks Rige sende H: af G. N. Biskop, Helmold og Nicolaus Grever af Schwerin Hilsen og Venskab med Gud. Hvad der i al Sandhed er os bekjendt af sikker Kundskab om de paagjældende Kjendsgjæringer tilskrive vi Eder Alle og bevidne offentligen ved vort Ord, nemlig at da Hr. Gunzelin, lovlig Ihukommelse, der i Forbindelse med Hr. Henrik havde Grevskabet Schwerin, gav sin Datter Frøken *Oda* i Ægteskab til den velbaarne nu salige Hr. Nicolaus, fordum Greve af Halland, saa anviste han den nævnte Frøken som ægtefødt Arving til Faderens Eiendom Halvdelen af Slottet Schwerin og af det hele tilliggende Land til Medgift for at kunne afholde Ægteskabets Udgifter. Fremdeles, da denne Nicolaus havde med samme Oda avlet en Søn, der fik Faderens Navn og var retmæssig Arving til den nævnte Medgift, nemlig Nicolaus, Fader til den nulevende Jacob, og da den første Nicolaus derefter var afgaaet ved Døden, saa var den høisalige Herre Kong Valdemar af Danmark ifølge det nære Slægtskabsforhold ret og lovlig Værge for den da umyndige Nicolaus. Da nu Kongen holdtes fangen af ovennævnte Grev H: af Schwerin og ikke paa anden Maade kunde befries, saa blev det med alle Vedkommendes Samtykke vedtaget, at den nævnte umyndige Nicolaus, Nicolai Søn, for Kongens Befrielse i den daværende *Hertug Albert af Sachsens* Haand gav Afkald paa sin Arv, sin Moders ovennævnte Medgift, hvorfor Kongen til Erstatning for denne Medgift frit ²⁾ anviste det nævnte Barn Landet Halland i Danmark til fri Besiddelse for ham og hans Arvinger, saaledes som Alt dette vidtloftigere indeholdes i Kongers og Fyrsters Aktstykker, og som vi have overtydet os om med vore egne Øine. Hvorfor vi rette den Opfordring og indestændige Anmodning til Eder Alle, at I ved ønskelige og flittige Formaninger og Bønner stræbe at bevæge den høie Herre Kong Erik til uden Opsættelse, for Guds og Retfærdigheds Skyld, at gjenindsætte den velbaarne

¹⁾ Suhm X. p. 1016.

²⁾ „liberaliter“.

Jacob, vor Frænde og ret Arving til de førnævnte Godser, der ere givne til Erstatning for Medgiften, og at tillade ham efter Gjenindsættelsen at nyde dem i Fred og Ro. Givet i Schwerin, i Overværelse af hele det schwerinske Kapitel og mange Troværdige blandt vore Mænd og Vasaller, i Herrens Aar 1283 St. Augustini Dag.“

Heller ikke denne Skrivelse foreligger i Original, saa at de ydre Mærker paa dens Authenti ikke lade sig undersøge. Forudsættes imidlertid dens Ægthed, maa det dog siges, at den Intet afgjør om det Punkt, hvorom her handles: Nørrehallands, det halve Hallands, eller, som det hedder i Skrivelsen, Hallands Overdragelse af Kong Valdemar til den unge Nicolaus som Erstatning for hans Mødrenearv, fordi Skrivelsen giver en ganske urigtig Fremstilling af Valdemars Befrielseshistorie. Brevskriverne have ikke kjendt Forhandlingerne fra 1225, da de i saa Fald ikke kunde sige, at den unge Nicolaus dengang opgav sin Mødrenearv i *Hertug Alberts* Haand, saasom Hertugen slet Intet havde med *disse* Forhandlinger at gjøre og først i Februar 1227 traadte i Forbindelse med Grev Henrik af Schwerin. Og de have enten ikke tilstrækkelig kjendt, eller ikke paalidelig gjen-givet Slesvigertraktaten af 1230, hvor Kong Valdemar lover, at den unge Nicolaus skal i Hertugen af Sachsens Overværelse gjøre Afkald paa — ikke det halve Land Schwerin, men paa sine mulige Fordringer i Schwerin, og det som en Deel af de Forpligtelser, hvorved Kongen erhvervede sine *Sønners og Gidslers* Tilbagegivelse, ikke *sin egen* Frihed, den han da allerede havde havt i fire paa femte Aar. Det synes, at den schwerinske Biskop og Greverne nu i 1283 ikke have kjendt andre Aktstykker end muligen Slesvigertraktaten og af denne i Forbindelse med mundtlig Overlevering dannet den Historie om Valdemars Befrielse, de nu 58 Aar efter Begivenheden fortælle det danske Riges Magnater. Denne Historie kan da paa ingen Maade bevise, at Kong Valdemar virkelig har givet sin Sønnesøn Nørrehalland, end sige Halland, til Arv og Eie som Erstatning for det halve Schwerin. Men vel viser det, at Ingen har i 1283 kunnet fremlægge noget autentisk Gavebrev, i det mindste ikke noget andet Gavebrev end det af 1 Februar 1241, der udgiver sig for Valdemars Erklæring; thi da havde det schwerinske Vidnesbyrd været ganske overflødig.

Den 8 September 1283, 11 Dage efter dette Vidnesbyrd, opfyldte Kong Erik Christoffersøn endelig Grev Jacobs i mange Aar tilbageviste Fordringer; men ogsaa med dette Brev for Øie har han havt god Grund til den Erklæring, at han kjendte Sagen af Beretning *efter Hukommelsen*, og gode Mænds Vidnesbyrd, altsaa middelbart at han *ikke* kjendte den af *aktmæssige Beviser*. Man vil vel bemærke imod denne Kritik, at da Kong Erik strax gav efter for Schwerinerbrevet og godkjendte Kong Valdemars forment Erklæring af 1241 i det Aktstykke, hvorved han overdrog Grev Jacob Nørrehalland, maa han dog være bleven overbevist om Paastandens Rigtighed. Men dette vilde være en overilet Slutning. Kongens Eftergivenhed har langt snarere havt sin Grund i høiere politiske Hensyn, i hans daværende spændte Forhold til et mægtigt indenlandsk Parti, — i det Uveir, der trak op

fra Norge, og hvis Forløbere alt havde meldt sig, — i det nylig dannede Forbund af nordtydske Fyrster, blandt hvilke ogsaa Schwerinerne vare, og hos hvem Kongen tænkte paa at søge Bistand imod de ham omgivende Farer. Der vil i Fortsættelsen af disse Studier blive Leilighed til at fremstille disse Forhold nærmere.

Men om ogsaa Kong Erik har havt nok saa god Ret til sin langvarige Modstand, blev dog Udfaldet, at Grev Jacobs Fordringer trængte igjennem i den Form og i det Omfang, hvori de fremtræde i Erklæringen af 1241. At Kongefamiliens *Arvegods* i Nørrehalland var blandt det Gods, der uu opgaves af Kongen, kan ikke være tvivlsomt, endskjøndt Kong Eriks Afstaaelsesbrev kun nævner *Kronens* Indtægter og Rettigheder i Nørrehalland og i det Hele giver Rum for mange Tvivl om hvad det var, der siges overdraget den unge Nicolaus af Kong Valdemar og virkelig overdroges hans Søn af Kong Erik Christoffersøn: om Nørrehalland som et selvstændigt Arverige, hvad Ordene i Valdemarsbrevet og i Afstaaelsesakten af 8 September 1283 egentligen sige, men som dog umuligt kan have været Kong Eriks Mening, eller Nørrehalland som arveligt Len af den danske Krone med alt Kongens og Kronens Gods i Lenet som *arvelig Eiendom*. Men vist er det, at vi her have et Tilfælde, hvor Kongehusets og Kronens rige Gods er blevet formindsket som Følge af de Ulykker, der ramte Valdemar den Anden paa Lyø og ved Bornhövede.

Résumé
du mémoire précédant intitulé
Études sur l'histoire du Danemark au XIII siècle

Première partie

par Mr. C. Paludan-Müller.

L'enlèvement du roi Valdemar II et de son fils par le comte Henri de Schwerin est l'événement non seulement le plus étrange, mais aussi le plus fécond en résultats que présente jusqu'à nos jours l'histoire du Danemark et de l'Allemagne du Nord. On devrait croire que le Danemark se leva tout entier pour délivrer son roi des mains d'un ennemi en soi-même si insignifiant; mais il n'en fut rien, parce que l'empire s'immisça dans l'affaire. L'empereur Frédéric II, qui séjournait alors dans le sud de l'Italie, et l'archevêque de Cologne, Engelbert, auquel il avait confié la tutelle de son jeune fils, le roi romain Henri, et le gouvernement de l'empire, désiraient tous deux profiter de l'occasion pour recouvrer les pays slaves et du nord de l'Elbe, que l'empereur avait cédés au Danemark par le traité de Metz de 1214. Mais ils voulaient atteindre le but, chacun à sa manière: l'empereur, en se faisant livrer les rois danois prisonniers; Engelbert, poussé par le pape Honorius III, en obtenant leur mise en liberté à des conditions satisfaisantes pour l'Allemagne et acceptables pour le pape. Le vœu de l'empereur parut un moment réalisé par une convention conclue à Nordhausen en Septembre 1223, par laquelle le comte Henri s'engageait à livrer les prisonniers à l'empire; mais les conditions en étaient telles que l'empereur ne la ratifia pas. Il chargea alors le grand maître de l'ordre teutonique, Herman de Salza, de chercher, de concert avec les princes de l'empire, une autre solution de la difficulté. Le grand maître réussit, en Juillet 1224, à réunir dans une entrevue le comte Albert d'Orlamünde et les envoyés danois et allemands d'une part, et le roi prisonnier avec le comte Henri d'autre part, et on y adopta un projet de convention entre l'Allemagne et le Danemark, mais en en subordonnant l'exécution à la ratification des princes de l'empire, et non de l'empereur. Ce projet n'eut pas de suite. Les historiens danois, et allemands ont été d'accord jusqu'ici que le roi, ou le comte Albert et les envoyés danois se retirèrent au dernier moment et violèrent leurs promesses; mais il est plus vraisemblable que les princes de l'empire ont fait dépendre leur ratification de nouvelles conditions que les Danois n'étaient

ni disposés ni obligés à accepter. La guerre éclata donc — non pas, comme on aurait dû s'y attendre, entre l'Allemagne et le Danemark — mais entre le feudataire de Valdemar pour les pays situés au nord de l'Elbe, le comte Albert d'Orlamünde, et le comte Henri de Schwerin, et ce dernier fut assez heureux pour vaincre et faire prisonnier son adversaire. Il semblait après cela, que les négociations que le Danemark essaya de renouer par l'entremise d'Otto de Lünebourg, neveu du roi Valdemar, n'eussent guère de chance d'aboutir, lorsque la mort de l'archevêque Engelbert, assassiné en Novembre 1225, changea tout-à-coup toute la situation du comte Henri, en lui enlevant l'espoir d'un appui efficace de la part de l'empire, et en l'exposant sans défense aux foudres du Vatican, qu'Engelbert avait sans doute détournées jusqu'alors. Il en résulta un accord qui fut conclu dans les derniers jours de 1225 entre le roi Valdemar et le comte Henri, et par lequel le premier recouvra sa liberté; Valdemar l'observa fidèlement jusqu'à Pâques 1226, époque où son fils fut aussi délivré de sa captivité, mais il le rompit alors pour se venger et commencer la guerre qui se termina par la défaite de Bornhøvede. Il chercha ensuite à se réconcilier avec ses ennemis de l'Allemagne du nord, y réussit avec la plupart, et termina, après la mort du comte Henri, sa querelle avec son fils par le traité de Slesvig de 1230. Aucune convention ne fut conclue avec l'empereur et l'empire au sujet des pays situés au nord de l'Elbe.

Les actes relatifs à ces négociations sont généralement connus, à l'exception de la convention de Nordhausen, mais seulement par des copies. Ce n'est que dans le recueil des documents du Mecklenbourg, dont le premier volume a paru en 1863, qu'ils ont, pour la première fois, été imprimés d'après les originaux des archives de Schwerin, avec une description complète de toutes les marques diplomatiques qui seules permettent d'en apprécier la valeur et l'importance. Il faut ajouter à cela que ce fragment de l'histoire dano-allemande a, dans ces dernières années, été présenté sous plusieurs aspects par les historiens allemands, tandis que les danois s'en tiennent en général encore au point de vue de Suhm. Il y avait donc tout lieu pour ces derniers d'entreprendre un nouvel examen critique des actes dont il s'agit.

Le malheur du roi Valdemar a eu une influence décisive non seulement sur les rapports du Danemark et de l'Allemagne du Nord, mais aussi sur l'histoire intérieure du Danemark aux XIII et XIV siècles. A partir de cette époque, il ne fut plus possible de garder la masse de terres dont la réunion entre les mains de Valdemar I et de ses deux fils formait la base de la puissance de ces princes. C'est ainsi que fut érigé le comté de Nørrehalland en faveur des descendants du bâtard du roi, Nicolas, comme indemnité de la perte de ses biens de Schwerin. Mais on prouve dans ce mémoire que la version ordinaire d'après laquelle le roi Valdemar donna lui-même Nørrehalland à son petit-fils Nicolas à titre de possession indépendante et héréditaire, ne repose pas sur une base certaine, car l'acte de donation de 1241 offre des côtés bien faibles à la critique, et le témoignage schwerinois de 1283, qui décida le roi Erik Christofferson à mettre le fils de ce Nicolas, Jacob, réellement en possession de Nørrehalland, présente dans le récit des événements des erreurs telles que son autorité s'en trouve singulièrement affaiblie.

